

MİRZE ELEKBER
SABİR

HOPHOPNAME
(SEÇMELER)

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

AZERİCE ASLINDAN ÇEVİRİP UYARLAYAN: İSA ÖZTÜRK
SUNUŞ: İLBER ORTAYLI

Genel Yayın: 1219

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

MİRZE ELEKBER SABİR
HOPHOPNAME
(SEÇMELER)

ÖZGÜN ADI
HOPHOPNAME

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2007

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

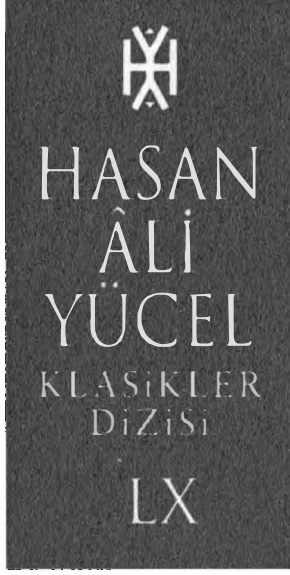
I. BASKI NİSAN 2007, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-077-0 (CİLTİ)
ISBN 978-9944-88-078-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
ALTAN BASIM SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
(0212) 629 03 74
YÜZYIL MAH., MATBAACILAR SİT., 222/A,
BAĞCILAR, İSTANBUL

CİLT
DERYA MÜCELLİT LTD.
(0212) 501 02 72

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 300/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulturun.com.tr

MİRZE ELEKBER SABİR

HOPHOPNAME

(SEÇMELER)

AZERİCE ASLINDAN ÇEVİRİP UYARLAYAN:
İSA ÖZTÜRK
SUNUŞ: İLBER ORTAYLI

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

Sunuş

Mirza Elekber Sabir, İslam dünyasında halkın topladığı bağış ile heykeli dikilen ilk büyük adam. Bu keyfiyet bile onun ne olduğunu anlatmaya kadirdir.

1828 Türkmençay Antlaşması ile ilerleyen Rusya, İran devletinin elindeki veya kontrolündeki Azerbaycan hanlıklarına son verdi. Batı Türklüğü içinde Fars kültürünü ve yaşam biçimini en iyi şekilde benimseyen Azerbaycan, 19. asır boyu Rusya ile de yakın ilişkilere girdi. Tiflis, Kafkasya'nın şarklı, ama batılılaşan bir merkeziydi. Azerbaycanlı Mirza Fethali Ahundzade'nin tiyatro eserleri orada kaleme alınmış ve gösterime girmişti. Bu, Türk tiyatro tarihi için önemli bir dönem noktasıdır. Aynı şekilde, ilk Farsça gazete de orada basılmıştır. Kozmopolit Kafkasya, Rusyasız da Batı'ya açılmayı biliyordu.

Rusya Kafkas'a bütün dehşeti ile girdi. Dönemin Lermontov, Griboyedov, hatta Puşkin ve Tolstoy gibi büyük adamlarının da eserlerinde görüldüğü gibi, Kafkas, Rusya için yeni ufuklar açtı. Aynı zamanda da Rusya, tarihî ve kültürel temelleri kuvvetli olan Kafkas'a yeni bir dünyayı getirmiştir. Kafkas'ı yenen Yermoloyev'in ordularından çok, Puşkin'in Rusyası'dır.

Azerbaycan'daki –Gürcülerde de mevcut olan– zengin şiir geleneği, bu geleneğin içindeki lirizm, öte yandan ironi

Mirza Elekber Sabir gibi bir halk dehasını ortaya çıkarmıştır. Kısa ömrü içinde doğduğu Şamahı'yı, ardından da Azerbaycan'ın tümünü, İran, Türkiye ve Orta Asya'nın ufuklarını onun şiirleri kaplamıştır. Şiirleri, Doğu Türkistan'dan Balkanlar'a kadar herkesin dilinde terennüm edilmiştir. Sadece Türkçede değil, Fars dilini konuşanlar ve Ermeniler arasında da tekrarlanagelmıştır.

Cedid'çi akımın en etkili organı *Molla Nasreddin*'dir. Mirza Elekber Sabir, *Molla Nasreddin* ile aynîleşmiştir. O, Ortadoğu modernleşmesinin tipik öncülerinden biridir. Medrese mollaları ile kavga eder, öbür tarafına döner ve Rus hayatını batıllık zanneden zümrelerle çatışır. Kafkas'a giren feodal düzenle çarpışma halindedir. Ama öte taraftan, milli hayatın folklorik özelliklerini kimse onun kadar muhafaza edip kullanamaz. En büyük özelliği de, sıradan Azerbaycanlıdaki renkli mizahî ifadeyi en yüksek seviyede temsil etmesidir. Mirza Elekber Sabir zannetmeyelim ki, Rusya'ya ve taassuba karşı direnen Cedid'çiler dediğimiz bir dönemle sınırlı kalacak. Çünkü Şark gibi bugünkü Şark ve yarınki Şark onu hep baştacılı edecek, çünkü ele aldığı sorunlar aktüel olmaktan çok insan toplumlarına aittir.

Galiba onu hep canlı kılan da bu tarafıdır.

İlber Ortaylı

Önsöz

Azeri şairi Mirze Elekber Sabir, Azərbaycan edebiyatının büyük şairlerinden biridir. Azərbaycanlı ünlü yazarların hemen hepsi onu Fuzuli'den sonra gelen ikinci büyük Azeri şairi sayar. Onun devrimci, demokratik şiiri; çağdaşlığı, halkçılığı, sanatkârlığı ve derin gerçekçiliği ile Azərbaycan ulusunun genel sanat ve toplumsal düşüncesinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Çoğunluğu yergi (satir, hiciv) tarzında olan şiirleri dinsel bağınazlığa ve her türlü gericiliğe karşı birer özgürlük anıtıdır. Azərbaycan'da 19. yüzyılın ikinci yarısında Mirze Feteli Ahundzade ile başlayan yenilikçi ve Batılı edebiyatın büyük mimarlarından biri de odur.

Sabir, 30 Mayıs 1862'de Şamahı'da dünyaya geldi. 12 Eylül 1911'de de aynı yerde vefat etti. Sekiz yaşında iken bir molla okulunda öğrenimine başladı. Dördüncü sınıftayken ünlü Şair Seyyid Aziz Şirvani'nin yeni okuluna geçti. Molla okulunda şiir yazmaya başlayıp yeni okulunda da devam ettiği için, biraz Farsça da öğrenince babası bu kadar okumak yeter deyip onu okuldan aldı, yanında çalıştırmaya başladı. İşleri hayvan içyağını eritip sabun yapmaktı. Sabir daha sonraları da geçimini sağlamak için bu işi yapmıştır.

Sabir'in ilk kalem denemeleri 19. yüzyılın sonlarına doğru olsa da, sevimli şiiri ve yergili edası o zamanın gericiliğine karşı bir özgürlük savaşı gibidir. Onun bu savaştaki aracı büyük yazar Celil Memmedguluzade'nin çıkardığı *Molla Nesreddin* adlı mizah dergisidir. Sabir'i bir bakıma *Molla Nesreddin* dergisi yetiştirmiştir, ama o *Molla Nesreddin* edebi okulunda yetişse de bu okulun sıradan bir neferi olmamış, onun yönlendiricilerinden birine dönüşmüştür. Bu derginin yergi şiiri dalının biçimlenmesinde ve edebi estetik düzeyinin yükseltilmesinde Sabir'in önemli katkısı olmuştur. O zamanın özgürlükçü hareketi olan meşrutiyeti öven, mutlakiyeti yergi ateşine tutan Sabir'in şiirleri dillerde ezber olmuş, özgürlük hareketine ivme kazandırmıştır.

Sabir'in "Fahriye" adlı şiiri, Azerbaycan Türklüğünün yaşadığı faciayı dile getiren bir mersiye gibidir. Onun çağdaşlığının ve her devirde sevilmesinin başlıca nedeni her zaman milli acıları yergi diliyle çarpıcı bir şekilde dile getirmesi ve bunlara çare bulma isteğidir. "Millet nice kapkaç olur olsun ne umurum", "Kim ne der ki bizde olan gayrete?", "Taş kalpli insanları neylerdin ilahi?" gibi yergilerinin başlıkları ya da ilk dizeleri şairin nasıl bir emel peşinde olduğunu göstermeye yeter. Azerbaycan şiiri tarihinde hiçbir fikir sahibi, milletin acılarına Sabir kadar acı acı gülmemiştir.

Azeri yazarlardan bazılarının onun için söylediklerini de yeri gelmişken belirtmekte yarar var: Mehmet Emin Resulzade: "Fuzuli'den sonra Azerbaycan halkı tarafından benimsenmiş ikinci şair"; Y. Vezir Çemenzemimli: "Tam manasıyla milli bir şair"; Feridun Köçerli: "Güldüre güldüre ağlatan, ağlata ağlata güldüren sanatçı"; Ahmed Caferoğlu: "Toplumsal eleştiri görevini öncüllerinden ve ardıllarından kat kat üstün ve tesirli yazmış kalem ehli"; Abbas Sehhet: "Türk kavminin istidadını inkâr olunmaz tarzda ispat eden şair"; Abdurrahman Bey Hakverdiyev: "Milletini canından çok seven şair". Bütün bunlar Sabir'in dehasına değişik yönlerden ışık tutan açıklamalardır.

Hophopname Sabir'in sağığında yayımlanmamıştır. Şairin maddi imkânsızlığı ve hastalığı buna imkân vermemiştir. Eser ilk defa şairin ölümünden bir yıl sonra, 1912'de yayımlanmıştır. Abbas Sehhet'in hazırladığı bu basım kısa sürede tükendiğinden, tam ve zenginleştirilmiş yeni basımı 1914'te gerçekleştirilmiştir. Ondan sonra seksen yıl içinde aralıklı olarak on kere daha basılmıştır. Eser, Güney Azerbaycan'da (Tebriz) ve İran'da da (Tahran) yayımlanmıştır. *Hophopname* Rus okuyucularca da tutulmuştur; 1950-1983 arasında Rus ve Azeri çevirmenlerce Rusçaya çevrilip Sen Petersburg, Moskova ve Bakü'de yayımlanmıştır. *Hophopname* bir kere de Türkiye'de basılmıştır, ama Azerice özgün haliyle. Bu basımı 1975'te Ankara'da Abdülmecit Doğru yapmıştır. Bunlardan başka eser Fars, Tacik, Ermeni dillerine de çevrilmiş, 1977'de de İngilizceye çevrilerek ABD'de yayımlanmıştır.*

Türkiyeli okuyucunun yergi şiirlerinin tadına varması için *Hophopname*'nin Türkiye Türkçesine çevrilip uyarlanması gerekiyordu. Biz eserin tamamının Türkçeye gereğince çevrilmesinin mümkün olmadığını anlayınca bir seçme yapıp sunmayı düşündük, öyle de yaptık. Beğeni kazanırsa ne mutlu bize.

İsa Öztürk

* Bu önsöz, Bakü'de 2002'de Turan Yayınevi'nce yayımlanan *Hophopname*'ye Vakıf Sultanlı'nın yazdığı "Milletin Vicdan Sesi" başlıklı önsözden yararlanılarak yazılmıştır.

İçindekiler

Sunuş İlber Ortaylı	v
Önsöz İsa Öztürk	vii
Bir Mecliste On İki Kişinin Sohbeti	1
Millet Nice Kapkaç Olur Olsun Ne Umurum?!	3
O Gün ki Halik Eder Lütuf Bir Evlat	5
Bilmem Ne Görüp Bizim Oğlan Okumaktan	7
Kocaman Şikâyet	10
Bakü İşçilerine	12
Cehd Eyle, Sen Ancak Halk Nazarında Pak Ol	14
Türk Şairlerinin Güzel Söz Söyleyen Fuzuli'nin Bazı Gazellerine Şakacıktan Nazire İlim Öğrenme	16
Ah Eylediğim Neşe-yi Ayranın İçindir	18
“Hayat”ın Gopgop’una Cevap	20
Deprenme, Aman Ha, Yavrum, Gafletten Ayrılma!	22
Baba Nasihatı	24
Kaç, Akın Var!	26
Niçin Mektebe Rağbetim Olmuyor?	30
Ay Can Ay Can!	32
Âdetimiz Taş İdi Kavga Günü	34
Çocuklara	36
Küpe Giren Karının Kızlara Nasihatı	38
Ağlaşma	41
Vay! Vay! Ne Yaman Müşküle Düştü İşim, Allah!	43
Türk Âleminin Shakespeare’i Olan Namık Kemal Hazretleri’nin “Amalimiz Efkârımız İkbâl-i Vatandır” Başlıklı Şiirine Şakacıktan Nazire	45
Millet Uyandı	47
Çocuktur	49

Aç Tavuk	51
Kadınımız Erkeğimiz Efsane-yi Zendir	53
Ehil Olmayana Maksadı Andırmak Olur mu?	55
Hayret, Ne Ağır Yattı Bu Oğlan Sanki Ölü Be!	57
Leyla ile Mecnun	59
İşçi Sen de Kendini Bay mı Sanırsın?	63
Fahriye	65
Korkuram	68
Öğretmenler Kurultayı	70
<i>Taze Hayat</i> Dergisi'nde Mehemmetzade İmzalı "Sen Deyen Oldu Ben Deyen" Nakaratlı Şiire Cevap	72
Gazeteciler Kınıyor Kitleyi Nası O Kadar	74
Sual-Cevap	75
Fisincan	76
Bize Ne?	78
Aferin Vallah	80
Yok Olmasın	82
Maslahat	84
Arzu	86
Neyleyim, Allah! Bu Batılı Başlılar	88
Çatlıyor, Canbacı Gamdan Yüreğim	90
Terane-yi Asilane	94
Bazı Yerlerde Tesadüf Olunur Aşa, Ete	96
Çekil Kapıdan, Ağlama Zar Zar Dilenci!	98
Yeter Bu Kadar, Başlama Feryada Ekinci!	100
Paraya Teveccüh (Benzetme)	102
Gayret Vaktidir	104
Bir Deste Gül	106
Taş Kalpli İnsanları Neylerdin İlahi?	107
Bakü'de Bir Köylü İle Konuşma	109
Mektup	111
İmdat	113
Yaşamak İster İsek Sırf Avam Olmalıyız	114
Adamı Adam Eyleyen Paradır	116
Vermiyorum!..	117
Yo, Yazamam	120
Mollalar Talihiğimiz Oldu Acep Yar Bugün	122
Şairlerimize Nazire	124

Kocalar Marşı (Benzetme)	125
Canın Çıksın	127
Kim Ne Der ki Bizde Olan Gayrete?	128
Vaaz Ettiğin İnandı Ama Sen İnanmadın	130
Bir Bölük Boşboğazız, Edepsizlik Âdetimiz	132
Ay Nene, Bir Kırmızı Sakal Kişi	134
Abdullah Cevdet Bey’i Taklit	136
Doğru Diyen Olsaydı Yalancı Usanırdı	138
Okutmuyorum, El Çekin!	139
Bahtiyar	141
Millet Şarkısı	143
Kırbaç	145
Osmanlılar Aldanmayın Allah’ı Seversiz	146
Ben Kuvvetli, Şevketli Şahım, İran Özümündür	148
Sual-Cevap Genç ve yaşlı	150
Tutma Geldi	151
Ah! Tam Keyif Sürmeli Eyyam İdi	153
Ramazan Ayıdır	155
Benim Gibi	157
İstikbalimiz Laklakadır	159
Hadi’nin “Rüzgâr-ı Matbuatta Bir Şükûfe-yi Maarif” Başlıklı Şirine Şakacıktan Nazire	161
Üç Avrat	163
A Kişi	165
Müftünün İzniyle Kadın Yüzünün Açılması	166
Azrail’in İstifası	167
Çok da Deme Servet u Samanlıyım	168
Dört Dilli Kırbaç	169
Kırbaç	170
Rüya	171
Ağladıkça Kişi Gayretsiz Olur	173
Ne Haber Var, Meşedi?	177
Bilmiyorum	180
Nefsin Garazı, Aklın Marazı	181
Elhamdülillah Bugün Bahtiyar Oldu Başımız	183
Kırbaç	185
Kamçılar	187

Bir Mecliste On İki Kişinin Sohbeti

VEKİL

Haksıza haklı deyip çok günaha batmışım.

HEKİM

Derdi teşhis etmeyip hısım akraba ağlatmışım.

TACİR

Ben helal ile haramı birbirine katmışım.

AĞITÇI

Halkın parasın alıp gözlerin ıslatmışım.

DERVİŞ

Nerde bulsam söz açıp bin bir yalan satmışım.

SOFİ

Gece gündüz hak deyip herkesi oynatmışım.

MOLLA

Günde bir fetva verip halkı çok aldatmışım.

BİLGİN

Ümidimi kesmişim, bütün bir uruğu¹ atmışım.

./..

¹ insanlık.

CAHİL

Ortada keyf eyleyip her merama çatmışım.

ŞAİR

Bülbüle, güle, aşka dair yalanlar fırlatmışım.

HALK

Anlamam bir şey, cehalet uykusuna yatmışım.

GAZETECİ

Ben gazetem dolsun diye yazıyı uzatmışım.

Millet Nice Kapkaç Olur Olsun Ne Umurum?!

Millet nice kapkaç olur olsun ne umurum?!
Düşmanlara muhtaç olur olsun ne umurum?!
Ben tok olayım başkalarından bana ne,
Dünya ve cihan aç olur olsun ne umurum?!

Ses etme yatanlar uyanır, dur hele yatsın,
Yatmışları razı değilim kimse uyatsın,¹
Tek tek ayılan varsa da hak dadıma² çatsın,
Salim olayım ben başkası batsa da batsın.

Millet nice kapkaç olur olsun ne umurum?!
Düşmanlara muhtaç olur olsun ne umurum?!

Salma usuma sohbet-i tarih-i cihanı,
Eyyam-ı seleften³ söz etme, bir de filanı,
Var ise getir de tadayım dolmayı, nanı,⁴
Müstakbeli görmeye ne hacet, ömrümüz fani.

Millet nice kapkaç olur olsun ne umurum?!
Düşmanlara muhtaç olur olsun ne umurum?!

./..

¹ uyandırırın.

² yardım.

³ geçmiş günler.

⁴ ekmeği.

Evlad-ı vatan varsın da avare dolansın,
Çirkefle sefaletle eli, başı bulansın,
Dul avrat ise dilenci olsun, nara⁵ yansın,
Ancak benim avaze-yi⁶ şiirim ucalansın.⁷

Millet nice kapkaç olur olsun ne umurum?!
Düşmanlara muhtaç olur olsun ne umurum?!

Her millet ediyor bak, yeryüzünde terakki,
Eyler her biri ayrı bir vadide terakki,
Yorgan döşeginde düşerse de yada terakki,
Biz de ederiz âlemi rüyada terakki.

Millet nice kapkaç olur olsun ne umurum?!
Düşmanlara muhtaç olur olsun ne umurum?!

⁵ ateş.

⁶ yüksek sesli.

⁷ yücelensin.

O Gün ki Halik¹ Eder Lütuf Bir Evlat

O gün ki halik eder lütuf bir evlat,
Olsun yüreğin şad!
Çağır bir cinciye ki, etsin ona imdat,
Alsın hayattan bir tat!
Sağdan sola, soldan sağa as boynuna boncuk,
Olma cinciye kulcuk!
Bin türlü büyüyle uyut eyle onu gafil,
Gezdir onu il il.
Eğer soğuk alıp sancılanıp olsa da bimar,²
Emreyle gelsin cindar.
Gösterme tabibe ciğerköşeni zinhar,
Koyma ola murdar.³
Ağlarsa çocuk, derdinin arama devasın,
Ancak söv anasın.
Korkutuver hortlak ile, cin ile balasın,
Kessin de sedasın.
Öğret ona, elbette kendin bir nice mefhum,
Yetinsin ol masum.
Bu sayede ömür süre dünyada o mazlum,
Her haleti malum.
Dili açılarda ona de olsun nadan,⁴
Sen olma peşiman.

./..

¹ yaratan, Allah.

² hasta.

³ kirli, pis.

⁴ bilmez, cahil.

Bildir ona bin türlü kabahati her an,
Alsın hele unvan.
On yaşa yetince çocuğun eyleme gaflet,
Öğret nice bidat.⁵
On beşine gelince, bir işte maharet,
Hem eyleye âdet.
Gönderme onu mektebe, şişirtme başın,
Vurma yüze yaşın.
Her fent⁶ ile, piçlikle elde eder maaşın,
Korur kendi başın.
Dinlenme neye lazım, edinsin maişet,⁷
Ona haydutluk öğret.
Dünyayı soyup eyleye seni her gün fodul,⁸
Sağ olsun o oğul.
Evde bulunur şimdi çay, pilav, şeker,
Oğul babaya çeker.
Birden hapse atılıp tutarsa seni vahşet,
Ver hakime rüşvet.
Sonunda olur hasreti –didarı–⁹ cemali,
Kal kesesi hali.
Kalinca oğulsuz dahi tez başla sualı,
Al günah vebali,
Bul rızkı helali,
Ey başı belalı,
Yığ odunla çalı,
Olmaz okumakla
Bulmak bu celali!..

⁵ zulüm, dine aykırı tutum.

⁶ hile.

⁷ geçinme, dirlik.

⁸ kibirli.

⁹ yüzü.

Bilmem Ne Görüp Bizim Oğlan Okumaktan

Bilmem ne görüp bizim oğlan okumaktan?

Tıs oldu kulağım.

Dergi, gazete, herze hezeyan okumaktan

İnceldi çocuğum.

Aklını kaçırmış, hep bakmaktan karaya,

Ya Rab ne hamakat!¹

Söz etmez eser, çare kalmış şimdi duaya,

Tedbir düşün avrat!

Lanet sana, ifrite, senindir bu cehalet,

Ey maye-yi² ihanet!

Tutsun ekmegim gözlerinin akı karasın,

Ey bedhah-ı³ bedhah!

Haşa oda tutmaz ana sevgili balasın,

Kessin seni Allah!

Bu çocuğu okutmaya ettin beni teşvik,

Hep eyledin iğva.⁴

Şimdi nedir fikrin? İşimiz oldu terslik,

Yok çaresi asla.

Heyhat ki, tedbir ola bu hane haraba

Zail⁵ olmuş aklı.

./..

¹ ahmaklık.

² para, pul, maya.

³ her işin fenalığını isteyen; azma, azdırma.

⁴ baştan çıkarma.

⁵ elden gitmiş.

Derse, yazıya, okula, dergiye, kitaba
Mail⁶ olmuş aklı.
Yıktın evimi eyledin evladımı zayi,⁷
İş geçti mehelden!⁸
Anlamıyorum bilim nedir ya da sanayi,
Korkum bu emelden.
İsterim o da ben gibi bir hürmete varsın,
Azade dolansın.
Tam kol gücüne malik olup şöhrete varsın,
Dünyada dolansın.
Öyle zamandır ki şimdi Rüstem-i devran,
Bir ad kazanaydı.
Çalıp çırpıp bulaydı servet-i saman,
Paraya kanaydı.
Piç eyledin, avrat, bu güzel sade civanı,
Dil bilmez oğul vay!
Rengi sarardı, kalmadı asla yarı canı,
Bir gülmez oğul vay!
Ah, hayırsız oğlum, ne çetin meşke düşmüşsün,
Keşki usanaydın!
Haydutluğa yok, ilme taraf aşka düşmüşsün,
Özüne kanaydın.
Ey gözümün nuru, el çek böyle okumaktan
Salih oğul ol, gel!
Yeter okudun, az daha canın telef oldu,
Bu işten el çek!
Yazmak okumak başına engel kılıf oldu,
Gidişten el çek!
Bin ilm okuyup söz bilsen de hürmetin olmaz
Bu dar-ı cihanda!⁹

./..

⁶ hevesli.

⁷ ziyan.

⁸ vaktinden.

⁹ dar-ı cihan: dünya.

Söz üstüne cevher olsan da kıymetin olmaz,
Hele bu zamanda.
Yok yok, bakıyom fikrine senden oğul olmaz,
Canına cehennem!
Virt virt okumaktan, kişi, inan ki pul olmaz!
Mırıldan demadem,¹⁰
Kıl ilm ferahım.
Ol kayguya hemdem,¹¹
Ömrün olacak kem,
Düşman sana âlem!..

¹⁰ durmadan.

¹¹ arkadaş.

Kocaman Şikâyet

Heyhat kocaldım, bastonum düştü elimden,
Gitti yazık gençlik!
Zaaf eyledi aciz, döndüm emelimden,
Çektim ne ziyanlık!
Geldikçe civanlıkta geçen günlerim yada,¹
Derdim oldu iki kat!
Ya Rab erer miyim acep bir daha murada
Heyhat ve hayhat!
Sakal ağardı, bel büküldü, dinleme dayı,
Akıbetim çok acı.
Hanım sürer sakalıma her gün kınayı,
Sakalım kar ağacı.
Ne hoştu o günler ki muradımca gezerdim,
Sazende Oruk'la.
Bin aciz ve biçarelerin başın ezerdim,
Sille yumrukla.
Bu sayede her lahza² edip say-ı³ telaşı,
Servet kazanırdım.
Tahsil eyleyip kol gücüyle emr-i maaşı,
Devlet kazanırdım.
Üyelerim uyuşmuş şimdi kocaldım diye,
Yardıma gelen yok!

./..

¹ hatırlama.

² an.

³ emek, çaba.

Görmez misin ahvalimi, yerde kaldım diye,
Feryadıma gelen yok.
Bir yerde sesim yok,
Keskin nefesim yok,
Amacım gençlik idi,
Başka hevesim yok!..

Bakü İşçilerine

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçi de özünü dahil-i insan edir imdi.

Olmaz bu ki, her emre dehalet¹ ede işçi,
Devletli olan yerde cesaret ede işçi,
Asude² nefes almaya halet³ ede işçi,
Hele ki hukuk üzre avdet⁴ ede işçi...

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçi de özünü dahil-i insan edir imdi.

İşçi bana bir söyle, neden hürmetin olsun?
Yani ne sebep söz demeye kudretin olsun?
El çek, bala, devletlilere hizmetin olsun,
Az çok sana verdiklerine minnetin olsun!..

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçi de özünü dahil-i insan edir imdi.

Devletli, aman ha, özünü atma belaya,
İşçi sözü hak olsa da bakma o sedaya,
Yol verme soluk almaya her an fukaraya,
Öz şanını heba eyleme aylak gedaya.⁵

./..

¹ merhamete, himayeye sığınma.

² rahat.

³ keyfiyet.

⁴ karşı gelme, dönüş.

⁵ fakir, dilenci.

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçide özünü dahil-i insan edir imdi.

Aldanma fakirin olmaz aklı, zekâsı,
Hem yoktur onun sen gibi Pakize libası,⁶
Yok serveti, yok devleti, yok şalı, abası,
Var eski paltosu, bir de yamalı hırkası...

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçi de özünü dahil-i insan edir imdi.

İstersen eğer olmayı asude cihanda,
Asla olmayasın gama alude⁷ cihanda.
İşçi yüzüne bakma bu beyhude cihanda,
Öz fikrini çek, ol dahi fersude⁸ cihanda...

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçi de özünü dahil-i insan edir imdi.

Gör milletin derdini, hiç arama devasın,
El sürme yetimin başına, kesme sedasın,
Zinhar koyup dünyada bir hayır binasın,
Yad eyleme, şad eyleme millet fukarasın...

Bu çark-ı felek tersine devran edir imdi,
İşçi de özünü dahil-i insan edir imdi.

⁶ elbise.

⁷ bulaşmış, bulaşık.

⁸ eskimiş, yıpranmış.

Cehd¹ Eyle, Sen Ancak Halk Nazarında Pak Ol

Cehd eyle, sen ancak halk nazarında pak ol,
Herkesi inandır.
Karakterin od² olsa da, tutumda hak ol,
Sök, âlemi yandır.
Halkın dikkatini çek giyime kuşama,
Onunla göz doldur.
Her hile ve desiseyle,³ gir elbette yaşama,
Bu en doğru yoldur.
Gayret et ki sakal uzayıp üç çeyrek olsun,
Kalpak ona nispet.
Kuşak da, bilirsin ki on arşın gerek olsun,
Tafsile ne hacet...
Koyma yere tespihini, el çekme duadan,
Tekbir oku daim.
Toplulukta kendini tut, ol nücebadan,⁴
Söz söyle mülayim.
İşte giyinip mezhebe, imana büründün,
Pek muhterem oldun.
Şimdi halk nazarında sen pak göründün,
Ehl-i kerem oldun.

./..

¹ çalış, çabala.

² ateş.

³ oyun.

⁴ soyu soppu temiz kimse.

Baştan ayağa iman küpü oldu vücudun,
Zühd⁵ ile bitiştin.
N'olmak diledinse, hemen oldu vücudun,
Maksude⁶ yetiştin.
Vakt oldu ki, şimdi edesin âlemi talan,
Tut, salma kaçanı.
Hüküm senindir artık, mübahtır her türlü yalan,
Yığ müşkül açanı.
Dul kadına zulm et, eytama⁷ hıyanet,
Hiç korkma ecelden.
Yalansa kendin kıl, oku şeytana da lanet!
Şad ol bu emelden,
El çekme cedelden,⁸
Tezvir⁹ et temelden,
İmanı da versen,
Verme pulu elden!..

⁵ çok dindar olma.

⁶ maksat, amaç.

⁷ yetimler.

⁸ kavga, münakaşa.

⁹ yalan dolanla ara bozmak.

Türk Şairlerinin Güzel Söz Söyleyeni Fuzuli'nin Bazı Gazellerine Şakacıktan Nazire

İlim Öğrenme

İlim öğrenme ki, ilim afet-i candır,
Hem akla ziyandır.
İlmin afet-i can olduğu meşhur-u cihandır,
Maruf-u¹ zamandır.
Baba nasihatı dinle, ey sade civanım,
Yakma gama canım!
Hoş ol o zata ki, kabadır, dağda çobandır,
Asude² hemandır.
İlim içre hata olduğun ondan bilirim ben,
Bilse nola herkes.
İlme dalanın küfrü dillerde beyandır,
Tekfire³ nişandır.
Mektep sana hoş gelmesin, sana verir zarar,
Girme ona zinhar.
Mektep dediğin, gönül kıran, dil bağlayandır,
Katil-i candır.
Mürekkep nedir? O kalbi, özü kara hokka,
Olma ona cukka!
Ak günlerini etme kara, Allah, amandır,
Bu renk yamandır.

./..

¹ herkesçe bilinen, tanınmış.

² rahat, gairesiz.

³ birine küfür eden.

Defter nedir? O herzelerin kirli beyazı,
İçi dolu yazı.
Şairleri zevzek edip avare dolandır,
Bu istek ayandır.⁴
O ucu kırılmış kalemi tutma belinden,
Kork onun dilinden.
Sonunda çalar canını bir efi⁵ yılandır,
Efiyse çalandır.
Kâğıt sana ak gösterir öz sine-yi safın,
Yok, dinleme lafın.
Çabucak karalar kalbi, mürebbisi⁶ yamandır,
Bir azıcık yan dur.
O görünüşte safın yüreği kara karındaş,
Efendilere yoldaş.
Kalbinde gizli sırrını bildikçe yazandır,
Ayyar-ı⁷ zamandır.
Derler okumuşlar: Okumak iyidir, amma,
Var bunda muamma...
İyice bakılırsa serencamı⁸ yamandır,
Her adımı kandır,
Şaklaban, amandır,
Kızdırmalı, yan dur,
Sırtık, babacan, dur,
Hophop dile düştü,
İş müşküle düştü,
Çünkü böyle düştü,
İmdi balabandır...

⁴ belli, açık; ileri gelenler.

⁵ engerek yılanı, kötü huylu (mecaz).

⁶ terbiye veren.

⁷ hilekâr.

⁸ bir işin sonu.

Ah Eylediğim Neşe-yi Ayranın İçindir¹

Ah eylediğim neşe-yi ayranın içindir,
Kan ağladığım kahve-yi fincanın içindir.

Arz eylediğim hediye ihsanın içindir,
Kesin niyetim kese-yi altının içindir.

Avareliğim harman-ı buğdayın içindir,
Aşüfteliğim servet-i samanın içindir.

Hasta bedenim köfte ve tirit âleminden,
Yanık ciğerim dolma-patlıcanın içindir.

Ağzım dolusu nimet-i cennet dedikçe,
Kara kapta ceviz-i üryanın² içindir.

Vasfeylediğim zevkile cennet ırmakları,
Kevser mezeli şerbet-i reyhanın içindir.

Gördüm ki pilav pişmektedir, açlığa dayandım,
Bildim bu tedarik lütf-u ihsanın içindir.

./..

¹ Bu şiir Fuzuli'nin bir şiirine naziredir:
“Ah eylediğim serv-i hıramanın içindir,
Kan ağladığım gonca-yı handanın içindir”

² çıplak.

Ah birce göreydim seni, ey sevgili vâris,
Meylim sen ile dest-i zerefşanın³ içindir.

Mühimlere can ver, gönül, uyma fukaraya,
Sinemde seni beslediğim canın içindir.

Onun çıkması etmez etki kimseye Hophop,
Bu od⁴ ancak senin tutuşan canın içindir...

Can, dinme allahaşkına!

Kan, dinme allahaşkına!

Hak söylemiş olsan,

İnkâr et allahaşkına!..

³ altın saçan.

⁴ ateş.

“Hayat”ın Gopgop’una Cevap

Bu tıfıl ki göz nurudur, ciğer-i candır,
Gönül dinlendirici bir ruh-u revandır,
Bin zahmet ile beslediğin körpe civandır,
Gönderme bunu mektebe, rahm eyle, amandır!

Bırak sokaklarda hıram¹ eylesin oğlun!
Hoşlandığı emre kıyam eylesin oğlun!

Senin aslan bülbülünde tertemiz hevestir,
İnsanı kederlendirmeye yeter nefestir,
Bunca ki gidip mektebe, bezm-i elesttir,²
Mekteptir adı, lakin gerçekte kafestir.

Koyma o dağılmışta makam eylesin oğlun!
Günü böyle viranede akşam eylesin oğlun!

Mektebe gidip ders okuyanları görürsün,
Nutku tutulan taze civanları görürsün,
Kesin kurumuş olan kanları görürsün,
Arıfsın, kendin yahşi-yamanları görürsün.

Kıyma ki gidip fikrini hâm eylesin oğlun!
Ömrünü ilimle tamam eylesin oğlun!

./..

¹ salına salına gitmek.

² Allah’ın ruhları yaratıp “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” dediği an.

İnanmam asla ilimden olsun ferah ait,
İlm fazla olursa, hem olur gam mütezayit,³
İstersen eğer oğlun ede kesb-i⁴ fevait,⁵
Hem serveti fazla ola, hem kudreti zait.⁶

Rağbet eyle ki kesb-i haram eylesin oğlun!
Bir ad edinip şöhreti tam eylesin oğlun!

Biçare adam, kanmak için başını eğdir,
Hele bana bir söyle görüm, ilim ne şeydir?
Bilmek mi gerek bu eliftir, bu da be(y)dir?⁷
'Hevvez', sonra 'hutti', bu ne he(y)dir, o ne he(y)dir?⁸

Koy pul kazanıp serd-i makam eylesin oğlun!
Beyle, hanla teatii⁹ kelam eylesin oğlun!

Gopgop gibi faydasız ehl-i kalem olma,
Ol Başıgapazlı, veli Biderdü Gam olma,
Gızdırmalı ol, Teşnelebu, Didenem olma,
Molla Mozalanlarla¹⁰ uyuş, muhterem olma.

Koy Hophop olup şöhreti tam eylesin oğlun!
Kazancı bırakıp, şiire devam eylesin oğlun!

³ çoğalan, artan.

⁴ çalışıp kazanmak.

⁵ yararlar, faydalar.

⁶ çok, artık.

⁷ Arap alfabesinin ilk iki harfi.

⁸ Şair Arap alfabesindeki iki çeşit he'ye işaret ediyor. (ç.n.)

⁹ birbirine verme.

¹⁰ Bu dörtlükteki özel adların hepsi takma addır. (ç.n.)

Deprenme, Aman Ha, Yavrum, Gafletten Ayrılma!

Deprenme, aman ha, yavrum, gafletten ayılma!

Açma gözünü, hab-ı¹ cehaletten ayılma!

Ninni yavrum, ninni!

Uyu kumrum, ninni!

Aldanma ayıklıkta feragat ola, heyhat!

Gaflette geçenler gibi lezzet ola, heyhat!

Uyanıkların başı selamet ola, heyhat!

Vur başını yat, o rahat yataktan ayılma!

Ninni yavrum, ninni!

Uyu kumrum, ninni!

Açsan gözünü, acı meşakkat göreceksin,

Millette gam, ümmette nefret göreceksin,

Kıldıkça nazar millete hayret göreceksin,

Çek başına yorganını nikbetten² ayılma!

Ninni yavrum, ninni!

Uyu kumrum, ninni!

./..

¹ cehalet uykusu.

² bahtsızlık, bedbahtlık.

Bir lahza ayıldınsa, kurtar canını, uyu,
Yut esrarı, ateşle nargileni, uyu,
İncinse sağın, dönüver sol yanını, uyu,
Yıllarca şiar ettiğin âdetten ayılma!

Ninni yavrum, ninni!

Uyu kumrum, ninni!

Göz nurudur uyku, onu yok etme gözünden,
Yol verme bir daha çıka asla sözünden,
Ama öyle berk³ uyu ki, hatta geç özünden,
Afakı⁴ tutan suru kıyametten ayılma!

Ninni yavrum, ninni!

Uyu kumrum, ninni!

³ sağlam, derin.

⁴ ufuklar.

Baba Nasihatı

Yeter, ey oğul, boş yere bu ilme çalışma,
Kanın telef olur!
Gündüz gece emek verip de derse alışma,
Canın telef olur!
Bu şehirde çoktur, bak gör, ilm okuyanlar,
Onlar ne buldular?
Divanedirler malını bu yola koyanlar,
Sanki uyudular.
Çoktur zararı insan için ilm okumanın,
Sen say, diyeyim ben:
Birincisi, okulda acı olur damağın,
Ey gözleri aydın!
Bir de gözünün nuru gider, kör olursun,
Canın da sağ olmaz.
Diyelim, ölmedin, üniversiteye gittin,
Kurtardın kendini.
İnsaf ile söyle, bu işi iyi mi ettin?
Buldun da fendini!
Sen diyeceksin sosyalizm ya da demokrasi,
Bilmem nice derssiz.
Halkın evini yıktı çıkıp bir nice asi,
Ah, ah a beyinsiz!
Her bir çocuk biraz okuyup adam olmuş,
Zagonu¹ beğenmez.

./..

¹ yol, yöntem.

Zır cahilin oğlu bey ile hemdem² olmuş,
Kamuyu beğenmez.
Kâh durmadan şaha sitem eder, kâh vezire,
Bak hele a Tanrı!
Kâh ocağa kuşkuyla bakar, bazen de pîre,
Kâfir olsa bari.
Bundan sonra kıl tövbe dahi, mektebe gitme,
Yeter, usan oğlum!
Bakma öğretmen sözüne, asla emel etme,
Utan, utan oğlum!
Çık kıra bayıra, yol keserek soyguna başla,
Sonunda kaçak ol.
Bir mavzer asıver boynuna, sen buna başla,
Silah hamalı ol,
Halka kamalı ol,
Hele bir uyanık ol,
Var cana ziyanı
Gayretten uzak ol!

² arkadaş.

Kaç, Akın Var!

Kaç oğlan! Kaç akın var! Millet gelir!
Camiden çıkan bir cemaat gelir!
Edip cümle halklara nispet gelir!
Verip herkese ders-i ibret, gelir!
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

Çekil, yol ver, at bağı çatlatmışız,
Vurup yıkmışız, tutmuşuz, atmışız,
Çapıp kovmuşuz, kan tere batmışız,
Yığıp milleti bir yere katmışız,
Müsavat,¹ adalet, uhuvvet² gelir!
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

Kaç asırdır şimdi bilihtimam,³
Koyup nam-ı milliyete ihtiram,
Koçak elleşip, çarpışıp sabah akşam,
Özetle bu son beş yılda tamam,
Edip aleme bahş-ı hayret gelir!
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

./..

¹ eşitlik.
² kardeşlik.
³ özenli, dikkatli.

Nedir, yoksa zannınca ettim hata?
Sus! Etmem hata! Söylemem boş kıta!
Şaka mı yaptım sanırsın yoksa?
Bıyık altı gülmek nedir, söyle ya?
Sana belki bunlar zarafet gelir!
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

Buyur, kıl da dünyaya atf-ı nazar,
Müselman⁴ gibi kim olup bahtiyar?
Bu İran, o Türkiye, hep binbeter,
Evet, başla Fas'tan Hıtay'a kadar
Bakıldıkça kalbe meserret⁵ gelir!
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

O Albanya'da Arnavut gayreti,
Bu Kazvin'deki mürteci⁶ heyeti,
Girit'teki Müselmanların haleti,
Buhara'da mezhepçiler sohbeti,
Yemen'den de başka rivayet gelir.
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

Bu o Rusya'nın ehl-i imanları,
Ki, yani bu semtin Müselmanları,
O perşembe, cuma, bu dükkânları,
O Dum macerası, bu vicdanları,
Hele itiraza ne hacet gelir?
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

./..

⁴ Müslüman.

⁵ sevinç.

⁶ irtica eden.

Bu Kafkas, bu da Kafkas ârifleri,
Bu da naz ehli tearüfleri,⁷
Bir de millet yolunda masarifleri,
Bu da anlı şanlı maarifleri,⁸
Bunlardan dahi böyle hizmet gelir!
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

Bununla böyle biz niçin bahtiyar
Ölüp etmeyelim hele iftihar?!
Söyle, noksanımız hangisi zinhar?
Bu siret,⁹ bu suret, bu gayret, bu ar...
Bize ya ne nispetle töhmet gelir?
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

Her efradımızda bir azm-ü sebat,¹⁰
Bu azm-ü sebat ile bulduk necat.¹¹
Bugün cümlemiz bekleriz bir hayat,
Bir ahval, bir fikir, bir iltifat...
Bu efkâra¹² karşı ne dikkat gelir?
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

./..

7 birbirini tanıma, bir şeyin herkesçe bilinmesi.

8 kültür, Milli Eğitim (Bakanlığı).

9 bir kimsenin içi, hali, ahlakı.

10 azm-ü sebat: sabretme azmi.

11 kurtulma, kurtuluş.

12 fikirler, düşünceler.

Hani bizde, yahu, nifak-ı tezat?¹³
Hani bizde dindaşımızla inat?
Bu ülfet,¹⁴ bu refet,¹⁵ bu da ittihat!
Bak işte bu meclis, bu da inikat!¹⁶
Ne mabeyne nefret, ne lanet gelir,
Ne bühtan,¹⁷ hezeyan, ne gıybet gelir,
Ne cep, ne cepçilik, ne rüşvet gelir.
Kaç oğlan! Kaç, akın var! Millet gelir!

¹³ ikiyüzlülük.

¹⁴ dostluk, ahbaplık.

¹⁵ merhamet etme, esirgeme.

¹⁶ kurulma, bağlanma.

¹⁷ iftira.

Niçin Mektebe Rağbetim Olmuyor?

Niçin mektebe rağbetim olmuyor?
Cebim dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

Her gazeteci bana belertir gözün,
Her daim gazetede var mektep sözün,
Sözün söyleyim bir defa tam düzün.
Bu işten bana bir kazanç olmuyor!
Cebim dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

Bana hayırsız olduğuyçün bu kâr,
Ona bağlarım küfr adın zinhar,
Cemaat da duymuş bunu aşikâr.
Bu işten bana bir kazanç olmuyor!
Cebim dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

Ve bir de bu mektepliler bilumum,
Okurlar gereğince yüksek ulum,¹
Ederler bize sonra hep birden hücum.
Bununçün ona rağbetim olmuyor!
Cebim dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

./..

¹ ilimler.

Eğer mektep hakkında bilintihap²
Benden sorulacak olsa hesap,
Ben o vakit, haşa, edem içtinap!³
Fakat şimdilik bir kazanç olmuyor,
Cebim dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

Ah, ah!.. Ey geçen günlerim! Vay bana!
Her evden gelirdi bir nice pay bana.
Pilav, helva, bal, yağ, şeker, çay bana.
Ne çare ki şimdi bunlar olmuyor!
Karın dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

Çetindir bizimçin bütün mesele,
Bir yılda üç ihsan geçmiyor ele,
Böyle kalsa iş razı oluruz hele.
Bu da olmuyor, olmuyor, olmuyor!
Karın dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

Kalabalık için şimdi birkaç söz yeter,
Üç beş söz söylenir, iş biter,
Ne var ki şanımız günbegün yiter.
Bize ihtiram olmuyor, olmuyor!
Karın dolmuyor, dolmuyor, dolmuyor!

² seçerek.

³ sakınma, çekinme.

Ay Can Ay Can!

Düştü bütün gazetler kıymetten, ay can, ay can!
Halkın canı kurtuldu töhmetten, ay can, ay can!

Kıl aldırımıyordu hiç zalimlerin gözünden,
Rüsvay idik cihanda melunların sözünden,
Ah, ah! Ne iyi oldu, iş düştü öz özünden.
Uğraşmadan kurtulduk zahmetten, ay can, ay can!
Düştü bütün gazetler kıymetten, ay can, ay can!

Bad-ı saba,¹ götür ver Molla Kavam'a müjde,
Yazsın Lenkeran'da² Molla Selam'a müjde,
Söyle o da yetirsin cümle âleme müjde.
Düştü bütün gazetler kıymetten, ay can, ay can!
Minberde oynasın sevinçten, ay can, ay can!

Arz ve beşaretle³ Kafkas'taki vücade,
Dergi, gazet kapandı, durma eğil sücude,⁴
Her ne bilirsen eyle gıybette, ruberude.⁵
Yazmaz dahi yazanlar bidattan,⁶ ay can, ay can!
Düştü bütün gazetler kıymetten, ay can, ay can!

./..

1 Doğu'dan esen hafif, hoş rüzgâr.

2 Azerbaycan'da bir bölge.

3 müjde, muştu.

4 secdeye kapanma.

5 yüz yüze.

6 zulüm.

Git Kubbe'ye selam et Molla Hacı Baba'ya,
Söyle tutuldu cümle dergi, gazet vebaya,
Mümin müritler ile kalk koş seda sedaya.

Ümmetlerin yığilsın her kentten, ay can, ay can!

Düştü bütün gazetler kıymetten, ay can, ay can!

Yattı gazet yazanlar, fırsat dahi sizindir,
Karşıda var oruçluk, sohbet dahi sizindir,
Mesçitte minber üzre lanet dahi sizindir.

Ayrılmayın ölünce lanetten, ay can, ay can!

Düştü bütün gazetler kıymetten, ay can, ay can!

Âdetimiz Taş İdi Kavga Günü

Âdetimiz taş idi kavga günü,
Fırlatırdık elde sapan gıjhagıj.

Her kime değseydi ederdi hemen
Bir nice gün ah u figan ufhauf.

Merhem olurdu, sağalırdı yara,
Elde kalırdı gene can sapasağ.

Şimdi rovelverdi, cancağızım,
Nagâh¹ olur güllEFEŞAN partapart.

Onda görürsün yıkılıp yanbeyan,
Bir nice yeniyetme civan laybalay.

Tüh böyle devrana ki beter olur
Seyr-i felek, devr-i zaman yılbeyıl!

Millet-i İslam kırmakta birbirin,
Aman Allah, bu ne yaman kırhakır!

Kardeşe bak, kardeşini öldürür,
Vahşi olup ehl-i cihan serbeser.²

./..

¹ vakitsiz, ansızın.

² bir baştan bir başa.

Milleti gördükçe böyle hercümerç³
Gönlüm olur dopdolu kan katbekat.

Böyle giderse Bakü elden gider,
Kalmaz o havada aman hiçmihiç!

Bari, Huda'ya, özün ıslah et,
Ta ki edeler pîr-ü civan tam barış!

³ kargaşa, dağınıklık.

Çocuklara

Ey milletin ümidi, dil ü canı, çocuklar!
Annelerin sevgili cananı, çocuklar!

Analarınız etti size sıcak muhabbet,
Şefkatli kucağında sizi besledi rahet,
Yaptığınız masraflara etti kefalet,
Elminnetüllillah,¹ size yar oldu saadet.

Oldunuz her biriniz bir evin oğlanı, çocuklar!
Asude² gezin şimdi her bir yanı, çocuklar!

Siz servi gibi boylanıp boy attınız,
Körpe horoz gibi ötüp halkı uyattınız,
Şad oldu ananız, babanız bu boya çattınız,
Yeter artık o nazlı beşik içinde yattınız.

Şimdi bırakın yastığı, yorganı, çocuklar!
Hem terk eyleyin hane-yi viranı, çocuklar!

Vakit doldu çıkıp sokakta cevelan edesiz siz,
Gezip dolaşp her yeri seyran edesiz siz,
Çarpışp dövüşüp ganimet talan edesiz siz,
Her kılığa girip âlemi viran edesiz siz.

Günde deseniz bir nice destanı, çocuklar!
Ta öğrenesiye şiir dilini, divanı, çocuklar!

./..

¹ Allah'a minnet olsun.

² rahat, gairesiz.

Vakt oldu heves etmeyesiz mektebe, derse,
Talim alasız her ne ki âlemde beterse,
Hayrı bırakıp alasınız her ne zararsa,
Mail olasız her işe ki fitneyse, şerse.

Âdet kılasız herze hezeyanı, çocuklar!
Siz neyleyesiz mektebi, irfanı, çocuklar!

Vakt oldu vurup yıkmaya müştak³ olasız siz,
Evde gerek önceden çok koçak olasız siz,
Hem valide, hem valideye uşak olasız siz,
Dincelmeyeler ta ne kadar sak⁴ olasız siz.

Her gün döğesiz ağlayan cananı, çocuklar!
Ta of demeye kalmaya imkânı, çocuklar!

Her istediğin olmasa hasıl pederinden,
Vur, yık, akıt da korkuya düşsün zararından,
Söv ağzına cüretle, çekinme hünerinden,
Biçare kalem kurtulmak için senin şerrinden.
Çıksın canı, satsın kabı kazanı, çocuklar!
Neylesin artık serveti samanı, çocuklar!

Yeter artık oğul sahibi düşkün peder oldu.
Ne oldu acep akıbeti, bahtiyar oldu,
Göz nuru hesap eylediği derdi ser⁵ oldu,
Zahmetle emek verdiği her şey heder oldu.
Ne ölmedi ki kurtara canını, çocuklar!
Ne bulmadı öz derdine dermanı, çocuklar!

³ hevesli, can atan.

⁴ gözü açık, uyanık.

⁵ baş.

Küpe Giren Karının Kızlara Nasihatı

Karı ninenin sözlerini sanma saçmadır,
Canım, gözüm ay kız!
Her kelimesi bin lal-i Yemen, inci, sırçadır,
Anla sözüm, ay kız!
Çok ömür sürmüş, çok hüner etmişim ispat,
Bu dar-ı cihanda.¹
Binlerce hileyi katlamışım sineme kat kat
Bir hayli zamanda.
Bin yıl sana anlatsam kadınca yalanı,
Bitmez azalmaz.
Doldursam eğer yalanla bütün cihanı
Boş yeri kalmaz.
Cadı da elimden alamaz cin de kurtarmaz,
Efsunuma bir bak!
Benim dediğim yalanı şeyatin de becermez,
Vallah ve billah!
Talihin varmış ki bugün güzel huzurum,
Oldu sana kısmet.
İnan sözlerime, şimdi sen, ey gözdeki nurum,
Koyma geçe fırsat.
Önce şu kadar bil ki vefakâr er olmaz,
Âkil olsa bile;
Bir er ki vefakâr ola, âlemde bulunmaz,
Cahil olsa bile.

./..

¹ dar-ı cihan: dünya.

Zinhar, vefa etme talep er dediğinden,
Uyanık ol, amandır!
Boşuna hayal kurma, kocan her dediğinden
Üç dördün alandır.
Kırk yıl edesen bir kişizadeye itaat,
Makbul sayılmaz;
Vakta ki kocaldın alacak başka bir avrat,
Bakmaz sana, gülmez.
Er, koca derdi çekme, sen öz haline ağla,
Canı becehennem.
Tecrübeni, tedbirini gizlice yumakla,
Kıl gönlünü hürrem.²
Uyanık oldukça çekin er dediğinden,
Er zulmü yamandır!
Uyuduğu anda el at cebine istediğinden.
Al, kendini kandır.
Fırsat ki olur, rengini vur, her gece gizli,
Kaçakçılık öğren;
Ta bilmeye şeytan da götürdü nice gizli,
Araççılık öğren.
Baktın sabah çayı içti kişi çıktı kenare,
Dertsiz, gamsız oldun;
Açıldı başın, şimdi kıl öz derdine çare,
Şimdi adamsız oldun.
Ver akçe, yardımcın et, yağ, bal, çay, şeker alsın,
Tatlı var evde.
Gönder uşağı, Şahbaci'nı eyle haberdar,
Gelsin hele elbet,
Gelirken getirsin nice avratları zinhar,
Kur meclis-i işret.³

./..

² şen, sevinçli.

³ işret meclisi: yeme içme meclisi.

Bindir ocağa kazanı, kaynat semaveri,
Çal neyi, kavalı;
Konuklara hazırla yağı ve balı.
Ver keki, reçeli,
Hem kaymağı, balı.
Er işçilik etsin,
Her gün işe gitsin.
Olma ona cimcime,
Canı cehenneme!
Sen çekme melali,⁴
Kur meclis-i âli,
Bozma bu celali,
Ey başı belalı.

4 sıkıntı.

Ağlaşma

Reva mıdır zenginler, baksın aç kalana, ya Rab!
O ne sözdür, aç kalana verile iane, ya Rab!

Çıksa canı aç kalanın gözünün bebeklerinden,
Gidip çalışsın, kazansın elinin emeklerinden,
Nedir zenginlere hayrı onların yemeklerinden?
Yemeyip acından ölse dahi hoş bahane, ya Rab!

Bana böyle işlerde söylemeyin söz, ey cemaat!
Neyime gerek ki tümü kırılıp ölür de millet?
Rızkı veren Tanrı edecek özü kefalet.
Niye bakayım fakire, yüreğim bulana, ya Rab!

Bu gazeteciler değil mi ki salıp bizi belaya?
Öyle bir iş olmasa da verirler seda sedaya
Ki yardım olunsun zavallı fukaraya.
Hatta para da gönderilsin o yana, bu yana, ya Rab!

Sana ne evi yıkılasıca, fukara için yanıyorsun?
Babanın oğlu, kardeşindir, sanki pek tanıyorsun!
İki gözümdür param, a kişi nasıl kanıyorsun?
Onu vermek olmaz her ölene kalana, ya Rab!

Fukaralar zenginlerin tanısın niçin yakasın?
Eğer açsa karnı, satsın urbasın, çulun çuhasın;
Bakar zenginler de başka işe dair öz sahasın.
Yoksa az mıdır yardımı filan u filana, ya Rab!

Hep yazıyorsun gazeteci bir de beni dinle!
Yaptığını gör zenginin yeri varsa onu danla!¹
Pulunu fakire versin acından mı ölsün yoksa?
O temizlikçi midir kapı kapı dolana, ya Rab!

¹ danlamak: ayıplamak.

Vay! Vay! Ne Yaman Müşküle Düştü İşim, Allah!

Vay, vay! Ne yaman müşküle düştü işim, Allah!
Feryadıma yetiş ki yanıyom ateşe billah!

İslama halel getirmekte bir nice bedhah,
İsterler ola bendelerin¹ azgın ve gümrah.²
Ettim ne yaman asra tesadüf, aman, eyvah!
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

Mektepler açıp eyleyin ihsanı diyorlar,
Mektebe koyun sırayı, noksanı, diyorlar,
Peşrev eyleyin çubuğu, falakanı, diyorlar,
Dışarı çıkarın hazreti mollanı, diyorlar.
Molla kovula, yeni muallim gele, vah vah!
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

Anlamıyorum nedir mana-yı muallim?
Kırk elli lira ala her ay muallim?
Bir yeni usulle ola ifa-yı muallim!
Paraları ala, söyleye hayhay muallim?
Molla ona hasetle çeke sokakta ah, ah!..
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

./..

¹ kul, köle.

² yolunu şaşırmış.

Bir yıldır, biraz çok da olur, yoktur ulağım,
Ne çatmaz elim bir işe, ne gitmez ayağım,
Derken yeni bir söz konuşur oğlum uşağım,
Çınlayıp durur, Tanrı şahittir, kulağım.

Port Artur, hürriyet, Mançurya, kah kah!..
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

And olsun geçen günlere, divane oluplar!
İslama da, imana da bigâne³ oluplar!
Billahi aklım ermiyor yahu ne oluplar?
Hürriyete mürriyete mestane⁴ oluplar...

Bak bak!.. Yine bak bak! Yine bak bak!..
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

Ah, ey geçen yıllar, n'olur bir daha dolanaydınız,
Yeniden bir beş yüz yıl daha dayanaydınız,
İlmi, edebi, erdemi yadsıyaydınız,
Geçen yıl n'olaydı odlara yanaydınız!
Keşke eylemeyeydiniz gafilleri agâh!⁵
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

Bilmem ne işim vardı, başım nerde kızıştı,
Bilime hep düşman olanlar onunla barıştı,
Vefa duygusuyla yemlik maarifle sarıştı,
Rahat yatamam, dert ile gam bende karıştı.
Etmek olur mu şimdi bu uyumuşları ikrah?
Lahavle vela kuvvete illa ve billah!

³ ilgisiz, kayıtsız.

⁴ sarhoş.

⁵ bilgili, haberli.

*Türk Âleminin Shakespeare’i Olan
Namık Kemal Hazretleri’nin
“Amalimiz Efkârımız İkbâl-i Vatandır”
Başlıklı Şiirine Şakacıktan Nazire*

Amalimiz efkârımız ifna-yı¹ vatandır,
Kin, garaz ve hırs bize ruh u bedendir.
Eylem yok, ancak işimiz laf-ı dehendir.²
Dünyada esaretle bütün kam³ alırız biz,
Kafkaslılarız yol keseriz, nam alırız biz.

Akrep gibi neşter gücü var tırnağımızda,
İslam susuz kalsa, su yok bardağımızda,
Her köşede bin tilki yatıp çardağımızda.
Bin hile kurup rütbe ve ikram alırız biz,
Kafkaslılarız yol keseriz, nam alırız biz.

Kafkaslı adı âleme ikrah-ı beyandır,
Haydutlarımız zulümde meşhur-u cihandır,
Kim derse terakki var, bence, yalandır.
Kıskançlığa, hasede düşkünüz, kam alırız biz,
Kafkaslılarız, yol keseriz, nam alırız biz.

./..

1 yok etme.

2 ağız.

3 heves.

Biz hoşlanmayız dersten ki bin mektep açılsın,
Hem bin de maarif sözü dünyaya saçılsın,
Mektebe saygı niçin ki, o tarafa kaçılınsın?

Meyhanede rakı içeriz, kam alırsız biz,
Kafkaslılarız, mest oluruz, nam alırsız biz.

Avrupalı öz milletini ihya ediyor, etsin,
Kendi şanını şerefini ihya ediyor, etsin,
İnsanlık adını dünyada hep var ediyor, etsin.

Gaflette yatıp, ad batırıp, nam alırsız biz,
Başlara yumruk vurarak kam alırsız biz.

Millet Uyandı

Millet uyandı, koymayın!
Çite dayandı, koymayın!
Girmesin derse, mektebe.

Cümle bulaştı, koymayın,
İş yavanlaştı koymayın!

El tutuşup azanlara,
Her gün yazı yazanlara,
Od vurulup kazanlara.

Kaynadı, taştı, koymayın!
Haddini aştı, koymayın!

Terk eyleyin civanları,
Zerrece yoktur kanları!
Sözleri doğru ise de

Başları şaştı, koymayın!
Çehre tıraştı, koymayın!

Sihri, füsunu hoşlayın,
Şairi, şiiri boşlayın,
Mektep ile bu fırkanın
Bağrı badaştı, koymayın!
Nikbeti¹ var, sesin kesin!

./..

¹ bahtsızlık, bedbahtlık.

Karga dolaştı, koymayın!
Fena bulaştı, koymayın!

Kâfir olup vurun, vurun!
İlgisin, ülfetin kırın!
Yazdığı şiiri cırın!²

Dine sataştı, koymayın!
Küfre bulaştı, koymayın!

Aklı, şuuru, fehmi³ yok,
Irzda, hayada sehmi⁴ yok,
Mezhebi, dini, rahmi yok.
İşleri yaştı koymayın!
Tam sallabaştı koymayın!

Kırıldı taştı, koymayın!
Gözden uzaştı, koymayın!

² çizir, yırtın.

³ anlayış.

⁴ pay.

Çocuktur

A başı batası adam, daha uşaktır çocuğum!
Ne edep vaktiymiş, koy sövsün, ufaktır çocuğum!

Keyfini bozma, sövsün ya sana ya kardaşına,
Babanın hatrı için, bırak onu kendi başına,
Daha ancak yetişip on bir yaşına.

Aklı ermez, hele bir körpe uşaktır çocuğum!
Ne edep vaktiymiş, koy sövsün, ufaktır çocuğum!

Bir sövüşten ötürü etme eziyet balama,
Göverip coşma, utan, komşuları yığma dama,
Sana sövdükleri gitsin başı batmış babama.
Öfkelenip bağrını yarma, daha uşaktır çocuğum!
Ne edep vaktiymiş, koy sövsün, ufaktır çocuğum!

Ah, ne iyi adamdır komşumuz Ayşe'nin eri,
Oğlu sövdükçe ferahlanır, sanki bir peri;
Yoksa, a herze kişi bir kuru sözden ötürü
Sıkılırsın, demiyorsun ki daha uşaktır çocuğum!
Ne edep vaktiymiş, koy sövsün, ufaktır çocuğum!

Adam, az söyle bana bir daha mektep sözünü!
Yeni mektepte çocuk olgunlaştırmış özünü!
Bir sövüşten ötürü kızartma çocuğun yüzünü!
Sözü lezzetli, şirin dilli uşaktır çocuğum!
Ne edep vaktiymiş, koy sövsün, ufaktır çocuğum!

Değiliz Ermeni, zay edelim evladımızı,
Okutup gözleri açılmamış ahfadımızı,¹
Gördün ya ilm okumuş edepsiz damadımızı.
Koymam hiç mektebe, bir yetkin uşaktır çocuğum!
Ne edep vaktiymiş, koy sövsün, ufaktır çocuğum!

¹ oğul.

Aç Tavuk

Çığırma, yat, ey aç tavuk, uykunda çokça darı gör!
Sus, a zavallı, gökteki o yırtıcı canşikarı¹ gör!

Pininde² oyalanma çok, avluda da dolanma çok,
Sahibindeki bıçağa bak, o keskin gaddarı gör!

Getirdiğin yumurtadan sonunda civciv bekleme,
Tavadaki kayganağa,³ ocaktaki yakarı gör!

Tahıl tahıl deyip çok bağırma çiftçiler gibi,
Beyin hanın, hanın beyin elinde ihtikârı⁴ gör!

Benim benim diyenlerin inanma çok da sözüne,
Gerekli günde onların ardına bak, firarı gör!

Amandır, uyma vaizin tatlı tatlı kelimasına,
Aba kebeni topla, içindeki zehrimarı⁵ gör!

Bu zenginlerin yüzünü görünce ihtiyaçta,
Git, ey fakir-i bineva,⁶ kefen bürün, mezarı gör!

./..

¹ can alıcı, Azrail.

² kümes.

³ omlet.

⁴ hor görme, vurgunculuk.

⁵ yılan zehri.

⁶ nasipsiz, çaresiz.

Bu entellerin sözünü getirme hiç ortaya,
Onları görmek istersen şarabı gör, kumarı gör!

Siyasettir her işleri, alışları, verişleri,
Onlarda bir kupkuru emel, boş iftiharı gör!

Kadınımız Erkeğimiz Efsane-yi Zendir¹

Kadınımız erkeğimiz efsane-yi zendir,
Efsene-yi zen gönül nuru, ruh u bedendir.
Çünkü kadın sevgisi muhabbet-i vatandır.
Ehl-i vatanız, vatan sever ad alırız biz!
Dindarlarız, günde bir avrat alırız biz!

Yok fark bizim yüksek ile alçağımızda,
Daim görürüz iş bu kocamış çağımızda,
Çift çift durur avrat solumuzda, sağımızda.
Şehvet kuluyuz, nefisten imdat alırız biz!
Dindarlarız, günde bir avrat alırız biz!

Her akşam gerek efkârımız açılsın,
İkbal pınarından eylemler saçılsın.
Sabah namazdan önce hamama kaçılsın.
Arınarak gönlümüzce avrat alırız biz!
Dindarlarız, günde bir avrat alırız biz!

Bu işler hep yaşlıların ağzında yamandır,
Atalarımızdan bize miras hemandır,
Sanma ki uyuşuğuz, kanımız od² gibi kandır.
Bu yolda döküp kanımızı ad alırız biz!
Dindarlarız, günde bir avrat alırız biz!

./..

¹ kadın.

² ateş.

Başka uluslar avratla adalet edir etsin,
Avrat ere, er avrada rağbet edir etsin,
Her kim ki bir avratla kanaat edir etsin.

Üç dördü geçip sigada² tadat³ alırsız biz!
Dindarlarız, günde bir avrat alırsız biz!

Karı, eş sayısı bizim bir hünerimizdir,
Gerektikçe boşarız, sanki libas-ı ariyemizdir,⁴
Avrat ne demek? Hizmetçimiz, cariyemizdir!
Zaten aldığımız zaman azat alırsız biz!
Dindarlarız, günde bir avrat alırsız biz!

² uyarmak amacıyla kenara çekmek, konuşmak, kulağını bükme.

³ sayı, sayma.

⁴ libas-ı ariye: ödünç elbise, esvap.

Ehil Olmayana Maksadı Andırmak Olur mu?

Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?
Söz kanmayanı zor ile kandırmak olur mu?

Gönlüm sana düşkündür ezelden beri ey pul!
Olsam da n'olur seninle yıl boyu meşgul,
Senle görürüm kendimi her zaman makbul.
Sensiz bu cihan ehlini inandırmak olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

Sensin benim en büyük sermaye-yi fahrim,¹
Seninle yücelir mertebe-yi paye-yi fahrim,
Ama dönse yüzün kıbleden, ey maye-yi² fahrim,
Senden yana göz nuru dolandırmak olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

Canım üzülür senden dolayı halkı soyunca,
Hiç yatmamışım ta seni kasaya koyunca,
Derler bana pul yığmayı boşla, ye doyunca.
Aşk ehlini sevdadan usandırmak olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

./..

¹ sermaye-yi fahr: övünme, böbürlenme sebebi.

² para, iktidar, güç.

Yoksul değiliz, sikkeyi, parayı tanırız biz,
Parayla kazanılır nam u şan sanırız biz,
Bir zerre zarar gelse paraya odlanırız biz.

Yansın ciğerim! Serveti yandırmak olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

Çalışmışım bir nice yıl atik ve çalak,³
Nerdense geçmiş elime çok servet ile emlak,
Bir acize rahm etmeyip ömr eylemişim pak.

Şimdi bu gidişi sindirmek olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

Bunlar geçer, şimdi düşüp el başka havaya,
Para pul isterler mektep açılsın fukaraya,
Oğlan okusun, kız okusun paye ve paye.

Yoksulları bilime ucalandırmak⁴ olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

Bana ne bilim okursa bu millet uşağı,
Tahsil-i kemalat⁵ ederse bu ümmet uşağı?
Gitsin çalışsın bu tembel ve bigayret uşağı!

Canım, gözüm arifleri kandırmak olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

Bizlerde yok idi böyle âdet, yeni çıktı,
Avratlara öğretim, kitabet yeni çıktı,
İslama hâlel kattı bu bidat,⁶ yeni çıktı.

Bu çeşmeyi şimdi bulandırmak olur mu?
Ehil olmayana maksadı andırmak olur mu?

³ çevik, eline çabuk, hırsız.

⁴ yüce, yüceltmek.

⁵ insanın bilgi ve ahlakça olgunluğu.

⁶ zulüm, işkence.

Hayret, Ne Ağır Yattı Bu Oğlan Sanki Ölü Be!

Hayret, ne ağır yattı bu oğlan, ölü be!
Hiç kımıldamıyor üstündeki yorgan, ölü be!

Bu kadar patırtı etti konu komşu tamam,
Deprenmiyor, veriptir, galiba can, ölü be!

Demek olmaz diriler gibi yatmış, elbet duracak,
Ölüler yatmasıdır, yok buna payan,¹ ölü be!

Çok yavaştır çıkan ahestece tek tek nefesi,
Bedeninde donuşup pıhtılanıp kan, ölü be!

Saldırmış canına bitler, pireler, hissedemiyor,
Soksa akrep de henüz eylemez aman, ölü be!

Hangi bir doktora arz ettim onun illetini,
Dedi: Çek bundan elin, boş ver, bu çoktan ölü be!

Ne masaj ile, ne suni teneffüsle bunun,
Ne de dağ ile olur derdine derman, ölü be!

./..

¹ son, nihayet.

Bunu hatta düşünüp cümle Müselman uşağı,
Her vilayette diyorlar, yok güman,² ölü be!

İşin eğlenceli yanı, birtakım Rus bayanları,
Koşulup bunlara derler ki, Müselman ölü be!

Aman a Molla dayı, bir kitap açtır, fala bak,
Bulmasan çaresini sen de de: Ölü be!

² şüphe, sezme, zan.

Leyla ile Mecnun

Ey servetimin zevalı¹ oğlum!

Ey başı ağır belalı oğlum!

Ey mektebin dersin aşinası!

Ey bilim fen müptelası!

Şad oldum o gün ki sen doğuldun,

Bin şükür eyledim ki oğlan oldun.

Derdim ki güzel halef olursun,

Bir aileye şeref olursun.

Marifetlerimi yad edersin,

Babanı ananı şad edersin.

Kalırsa bu dünyada ölüm,

Sana kalır bütün malım mülküm.

Bilmezdim olursun bilime şeyda,²

Perişan eder seni bu sevda.

./..

¹ zail olma, sona erme.

² aşktan aklını kaybetmiş, divane.

Bazı okumuş yoldaşın, bedhah,³
Tedbirini şaşırttı, eyvah!

Uydum onlara, seni okuttum,
İşte bu yüzden aklımı unuttum!

Kestim öz elimle öz ayağımı,
Söndürdüm elimle öz çırağımı.⁴

Elbet bu hata düşüp özümnden,
Göz nurumu saçmışım gözümnden.

Sen hem niye bunca yanlış yapıyorsun,
Göz nuru gibi uzaklara gidiyorsun.

Bunca okudun yorul bari,
Bu defa bırak bu zehrimarı!⁵

Para kalmadı baktıydım hesaba,
Gitti kaleme, kâğıda, kitaba...

Gazete, kitap yüz yüz olmaz,
Bu harç ticarete düz olmaz.

Defterse beş altı cilt yeter,
Fazlası daha da beter!

Mürekkep, uçlu kalem, kurşunkalem,
İcat edeni olaydı kötürüm vesselam!

./..

³ fenalık, kötülük isteyen.

⁴ kandil, çıra.

⁵ yılan zehri.

İnsaf et, evlat ben yandım,
Parayı ne zahmetle kazandım!

Beyhude işe ne harcıyorsun,
Bu gönlümü hercümerç ediyorsun!

Harcın tükenip kesilmiyor ardı,
Vallahi paralar tükenip sonuna vardı!

Duygular aşındı, üzüldü canın,
Soldu gül yüzün, karardı kanın.

Açıkçası hastadır mizacın,
Ya Rab kim yapar senin ilacın?

Ne yiyip içmen var, ne de uykun,
İşin gücün okumak, budur bütün duygun.

Ne safa sürmekten hoşlanırsın,
Ne derse kitaba boş verirsin.

Vır vırt okuyup mırıldanırsın,
Karga gibi hep gak diye zırıldanırsın.

Mevsim bahardır, açan güldür oğlum!
Koyma beni gamda, tasada, güldür oğlum!

Akranların safada bahçede bağda,
Gezi yoldaşların çimende, dağda.

Bazı gezip dolaşır yabanı,
Kolunda kuş, gözetliyor avını.

Bazıları bir kenarda gizlenir,
Aralarında usulünce eğlenir.

Bazısı olur kumarla meşgul,
Bazısı şaraba, canana vurgul.

Her bir neferi bir işe koşar,
Her bir diğeri bir eşe coşar.

Her gün ana babayı şad ederler,
Saygılarını artırıp kat kat ederler.

Hoş ol ebeveyne ki, bu minval,⁶
Her daim olur cihanda hoş hal.

⁶ tarz, yol, suret.

İşçi Sen de Kendini Bay¹ mı Sanırsın?

İşçi sen de kendini bay mı sanırsın?
A çulsuz sen insanlığı kolay mı sanırsın?

İnsan olanın yurdu, celali gerek olsun,
İnsan olanın serveti, malı gerek olsun,
Himmeti demem, hanesi âli gerek olsun.
Alçak, ufacık damını saray mı sanırsın?
Ahmak adam, insanlığı kolay mı sanırsın?

Her yüksek mecliste sokulma tez araya,
Sen ayakta dikil, deme bir söz ümeraya,²
Caiz değil insanca konuşmak fukaraya.
Zenginin yanında kendini miralay mı sanırsın?
Ahmak adam, insanlığı kolay mı sanırsın?

Yoksulla zengine kim verdi eşitlik?
İçte de, dışta da var bunda karışıklık,
Parasız pulsuz olamaz hiçbir çeşitlik.
Bu seçkinliği sen bir olay mı sanırsın?
Ahmak adam, insanlığı kolay mı sanırsın?

./..

¹ zengin.

² beyler, emirler.

Git vur kazmanı, işle işini, çıkma yolundan,
Maksat eşitlikse bunu düşürme dilinden,
Var mı nispetin zengine ne bir şeyinden?

Beş kuruş ücretini tonla buğday mı sanırsın?
Ahmak adam, insanlığı kolay mı sanırsın?

Zenginiz elbet şerafet³ de bizimdir,
Emlak bizim ise eyalet de bizimdir,
Divan bizim, makam-ı hükümet de bizimdir.
Ülke zengin diye evini hanay mı sanırsın?
Ahmak adam, insanlığı kolay mı sanırsın?

Asude⁴ dolanmakta iken servetimizden,
Azgınlık etmektesiniz bir de nimetimizden,
Kurtulacak mısınız sanki bizim minnetimizden?
İhsanımıza karşı çıkmayı onay mı sanırsın?
Ahmak adam, insanlığı kolay mı sanırsın?
Hiç utanmaz mısınız?
Asla uslanmaz mısınız?
Elminnetüllillah
Odlara yanmaz mısınız?

³ şerefli olma, şereflielik.

⁴ rahat, gairesiz.

Fahriye

Gerçi esiran-ı kuyudat-ı¹ zamanız,
Gerçi düçaran-ı² beliyyat-ı³ cihanız,
Zannetme ki bu asırda avare-yi nanız,⁴
Evvel ne idiysek yine biz şimdi hemanız...
Turanlılarız, sıradan halef selefiz biz,
Öz halkımızın başına engel kılıfız biz!

Zulmetsever insanlarız üç beş yaşımızdan,
Fitne göverir toprağımızdan taşımızdan,
Yol keserek baş⁵ alırsız kardaşımızdan,
Çıkmaz, çıkabilmez bu âdet başımızdan.
Atalarımıza çünkü gerçek halefiz biz!
Öz halkımızın başına engel kılıfız biz!

Ol gün ki büyük Melikşah'a ulaştı rahmet,
Ettik iki namert vezire tebaiyyet,⁶
Kırdık o kadar birbirimizi ki, hayret
Düşman işe karışarak tahtımıza verdi nihayet...
Öz hakkımızı gözetmekte bitarafız biz!
Turanlılarız, sıradan halef selefiz biz!

./..

-
- 1 kayıt.
2 tutulmuş, yakalanmış.
3 felaketler, kederler, tasalar.
4 ekmek.
5 vergi, haraç.
6 bağlılık, kulluk.

Bir zaman olup Moğollara, Cengiz'e taraftar,
Harezmli mahveyledik pek çokça miktar,
Harezmli şahı firar eyledi naçar,⁷
Mesçitleri, mektepleri yerle bir ettik tekrar...

Doğrusu nişana layık bir şerefiz biz!
Öz dinimizin başına engel kılıfız biz!

Bir zaman da Haçlılar savaşı oldu müheyya,⁸
Savaşta Frenklere galip geldik amma,
Gene rahat durmayıp yarattık facia hatta,
Öz kılıcımız öz dalımızı kesti serapa.

Güya ki çöllerde biten bir alafız⁹ biz!
Öz halkımızın başına engel kılıfız biz!

Bir zaman geldi Karakoyun Akkoyun olduk,
Hem Azərbaycan'a, hem Anadolu'ya dolduk,
O kadar kırdık ki birbirimizi, yorulduk,
Kırdıkça yorulduk, yoruldukça kırıldık...

Turanlılar, sıradan halef selefiz biz!
Öz halkımızın başına engel kılıfız biz!

Bir zaman düşüp ayrılığa olduk iki kismet,
Timurleng'e bir kısmımız etti himayet,
Han Yıldırım'a bir kısmımız kıldı itaat,
Kanlar saçılıp Ankara'da koptu kıyamet...

İhsan bize! Hem okçuyuz, hem hedefiz biz!
Öz halkımızın başına engel kılıfız biz!

./..

⁷ çaresiz.

⁸ hazır, hazırlanmış.

⁹ hayvan yemi, saman.

Emir Timurleng'e olup tebaa-yı ferman,
Emir Toktamış'a giydirdik al kanlı kaftan,
Ta oldu Kızıl Ordaların ülkesi talan,
Moskof çarına yararlı oldu meydan...
Elyevm¹⁰ Ruslaşmak ile hem şerefiz biz!
Öz dinimizin başına engel kılıfız biz!

Bir zaman Şah İsmail ile Sultan Selim'e
Kapılarak İslamı böldük iki dilime,
Koyduk iki taze adı bir din-i kadime,¹¹
Şiilik Sünnilik etti bizi gayre hadime.¹²
Bu durumda kaldıkça seza-yı¹³ esefiz biz!
Öz dinimizin başına engel kılıfız biz!

Nadir Şah bu ikiliği tuttu nazarda,
İstedi bir çare bula bu korkulu derde,
Bu maksatla aradı çare nerdeyse nerde,
Ölünce onun da naşını koyduk kuru yerde...
Acayip bir şeyiz, ne bileyim, bir tuhafız biz!
Öz dinimizin başına engel kılıfız biz!

Şimdi yine var taze haber, güzel temaşa,
İranlılık, Osmanlılık ismi olup ihya,
Bir parça yer için kopup bir koca kavga,
Meydan ki kızıştı mahvoluruz serapa...¹⁴
Gerçi onsuz da hepimiz hepten telefiz biz!
Öz halkımızın başına engel kılıfız biz!

¹⁰ bugün.

¹¹ din-i kadim: eski din.

¹² hizmetkâr.

¹³ uygun, yakışan.

¹⁴ baştan ayağa kadar.

Korkuram

Yayan yapıldak düşürem yollara,
Çakır dikenler görürem korkmuram.

Seyredirem ıssız biyabanları,
Vahşi hayvanlar görürem korkmuram,

Kâh oluram denizlerde kayıkçı,
Dalgalı tufan görürem korkmuram.

Kâh çıkıram sahile, her yanda
Kalaba vahşiler görürem korkmuram.

Kâh sabaha dek vururam dağlara,
Yangınlı balkan görürem korkmuram.

Kâh inirem gölgeli ormanlara,
Yırtıcı hayvan görürem korkmuram.

Bazen yönelip savanlara,
Bir sürü aslan görürem korkmuram.

Mezarlıklarda tuturam kâh mekân,
Orada hortlak görürem korkmuram.

Menzil olur kâh bana viraneler,
Cin görürem, can görürem korkmuram.

./..

Bu küre-i arzda¹ ben, muhtasar,²
Muhtelif elvan³ görürem korkmuram.

Yurt dışında da hatta gezip
Çok tuhaf insan görürem korkmuram.

Fakat bu korkmazlıkla doğrusu
Ay dadaş vallahi, billahi, tallahi,
Nerde Müselman görürem korkuram!

Sebepsiz korkmuram, özü var,
Neyleyim yahu, bu yok olmuşların

Fikrini kan görürem, korkuram,
Korkuram, korkuram, korkuram!..

¹ küre-i arz: yerküre, dünya.

² kısaca.

³ renkler, çeşitler.

Öğretmenler Kurultayı

Gerçekleşti öğretmenlerin kurultay toplantısı,
Oh oh, öğretmenler bundan çok yarar bulacaktır!..

Sanırım bu toplantıda da gene
Geçen yılki sorunlar tekrar olacaktır.

Erkekler kız mektepleri kuracaklar,
Kızlar okuyup cümle şerefdar olacaktır.

Her şehirde sanat okulu açacaklar,
Oğlanlar okuyup geometri, mimar olacaktır.

Uygulayacaklar yazıyı Türkün diline,
Çocuklar da kolayca haberdar olacaktır.

Sıralanıp yeni kitaplar Türk dilinde,
Herkes okuyup bunları ilimdar olacaktır.

Bu bir, iki, üç meselede pek yok sakınca,
Olsa da canı cehenneme ne yarar olacaktır?

Lakin ne yamandır ki iki mezhebe rağmen
Bir mesele üstünde yalnız hır gür olacaktır.

Sünnilik ile Şiiliği kaldıracaklar,
İslama yetip bu yıkım, haleldar olacaktır.

./..

Kardeş bilecek birbirini Şii ve Sünni,
Her emirde oydaş, hemfikir olacaktır.

Mezhepleri bir yana koyup bu öğretmenler,
Ancak yalnız İslam adı tezkâr¹ olacaktır.

Yazık! Bin yazık sana ey güzel İslam!
Kimler sana gör şimdi taraftar olacaktır?!

Saç uzun, ayak çizmeli, vırt vırt konuşanlar,
Din kadri bilip mümin-i dindar olacaktır...

¹ hatırlama, anma.

Taze Hayat Dergisi'nde Mehemmetzade
İmzalı “Sen Deyen Oldu Ben Deyen”
Nakaratlı Şiire Cevap

Şişinip de a görmemiş, çok da öyle fırladama,
Terbiyesiz çocuk gibi boş boşuna hırıldama!
Kafa kulak düzelmeyip çok da basıp guruldama!
Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

Muntazam olmamış işler, revnakkâr¹ olur mu ya?
Tan yeri ağarmadan vakt-i seher olur mu ya?
Bir gül açılmak ile de fasl-ı bahar olur mu ya?
Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

Katlettiniz Atabek'i, ben ki ona yanmıyorum,
Var yine bin Atabekiz, ama tam da kanmıyorum,
Eski kapı çabucak yenileşe inanmıyorum...
Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

Peki Atabek öldü de top ve tufengimiz hani?
O derin deniz harbinde gemi cenginiz hani?
Eski hamamdır eski tas, ya yeni renginiz hani?
Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

./..

¹ parlaklık, güzellik verici.

Söyle bana vezaret-i² milliyeniz düzeldi mi?

Ya uzun el, uzun kalpak kısalayıp gödeldi³ mi?

Ülkenize şimendifer yol bulabildi, geldi mi?

Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

Darüşşifayı Tahran'ı bir yokla git seyahatin,

Mirze Ebülhasan Han'ın gör gidişin, tebabetin,

Tan yeri böldü zehirle tekçe Şii cemaatin...

Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

Mülk-ü Irak'ı ad be ad saysam eğer helal olur,

Sözlerimiz uzar gider okurlara melal⁴ olur,

İşbu sebeple şiirimiz kısa bir arzuhal olur.

Deme, konuşma, yat balam, sen deyen olmayıp hele!

Arka su dolmayıp hele!

Eski idareniz durur,

Rengi de solmayıp hele!

² vezirlik.

³ gödelmek: kısalmak.

⁴ usanç, sıkıntı.

Gazeteciler Kınıyor Kitleyi Nası O Kadar

Gazeteciler kınıyor kitleyi nası¹ o kadar...
Özlerinin inan ki yok fehmi² zekâsı o kadar...

Ben gibi âkil olsalar iş edinirler hırsızlığı,
Zahmeti, derdi o kadar! Zevki sefası o kadar...

Cümle maarif ehlinin haleti göz önündedir,
Vergi, maaşı o kadar! Derdi, belası o kadar!

İlmin anasına söylenir Meryem'e söylenen töhmet,
İlmin anası o kadar! Cehlin babası o kadar...

Ben deli miyim oğlumu okula, derse gönderim?
Dersin ezası o kadar! Halkın edası o kadar...

¹ nas: insanlar, halk, herkes.

² anlayış.

Sual-Cevap

- Görme! – Baş üstüne, yumarım gözlerimi.
 - Konuşma! – Pekâlâ, keserim sözlerimi.
 - Bir söz işitme! – Kulağımı bağlarım.
 - Gülme! – Peki, sabah akşam ağlarım.
 - Anlaşma! – Beceremem, beni mazur tut.
- Böylece olmayacak teklifi unut!
Mümkün müdür anlamamak?
Ateş içinde olup da yanmamak?
Sustur o ateş-i suzanını,¹
Kıl beni asude,² hem öz canını.

¹ ateş-i suzan: yakıcı ateş.

² rahat, gairesiz.

*Fisincan*¹

Sanma ezdikçe felek bizleri viranlık olur,
Un edinmek için buğday değirmenlik olur.

Karışıktır şimdilik milletin istidadı,²
Elenirse safı bir yan, tozu bir yanlık olur.

Çalkalandıkça, bulandıkça zaman yayık gibi,
Yağı yağ üste çıkar, ayrıanı ayrıanlık olur.

Kim ki insanı sever, hürriyet âşığı olur,
Evet, hürriyet olan yerde de insanlık olur.

Öyle de, neden arifler hata yolunda bulunur,
Mantığa vurulunca bu söz bir çeşit nadanlık³ olur.

Arifler dersin özün, hatalılar dersin özün,
Düşünsene bir bu sözde nice düşmanlık olur.

Gözünü kamaştırır mı güneşi irfanın,
Haydi a baykuşsurat bunca mı nadanlık olur?

./..

¹ etli cevizli pirinç pilavı, ceviz unu.

² yetenek, akıllılık.

³ cahillik.

Tanırız biz sizi artık deme ha! Biz böyleyiz!
Tanınır o kişi ki, tuttuğu meydanlık olur.

Göz ucuyla bakmayın fakirhaneye taraf,
Yürürsünüz oraya, tatlı fisincanlık olur.

Bize Ne?

Bu yıl halkı mahvetti kıranlık, bize ne?
Bulamıyor aç biilaçlar¹ güzeranlık,² bize ne?

Biz sanki açlara vakfeylemişiz emlakımızı,
Yani her hak edene verecekmişiz emvalımızı,³
Biz sakınıp koruruz anca kendi malımızı,
Daima besleriz naz ile öz evladımızı.

Babasız çocukları bastı boranlık, bize ne?
Bulamıyor aç biilaçlar güzeranlık, bize ne?

O da söz mü yani, kazandığımız paraları
Verelim yesinler sokak avaraları,
Bizi ne ilgilendirir eğer yoksa çareleri?
Ko ağarsın fukara gözlerinin karaları!
Çeksin onlar gece gündüz nigâranlık,⁴ bize ne?
Bulamıyor aç biilaçlar güzeranlık bize ne?

./..

¹ çaresiz.
² geçen, geçicilik.
³ mülkler, para ile alınan şeyler.
⁴ bakakalmak.

Bırak, a Molla dayı, sen de bizi çekme zora,
Biz senin hilen ile düşmeyiz asla bu tora,⁵
Bakmayız göz ucuyla bile dolaşanlara avara,
Karlı dağlarda acından ölenler geçmez hora!

Olmadı kısmet o bedbahta yaranlık, bize ne?
Bulamıyor aç biilaçlar güzeranlık, bize ne?

Gösterme bize azizim o kaygı kaynaklarını,
Yazın çok gezmişiz al güller açan avlaklarını,
Toplamışız vergisini, boşlamışız bağlarını,
Kış için peylemişiz Tiflis oyuncaklarını...

Sarmış memleketi şimdi boranlık, bize ne?
Bulamıyor aç biilaçlar güzeranlık, bize ne?

Şimdilik fırlatıp atmışız hane-yi viraneleri,
Dolanıp ülkeleri, Tiflis'te kâşaneleri,⁶
Buldu sonunda Lizalar gibi nice cananeleri,
Avizelerle aydınlatırız geceler haneleri.

Evine, kondusuna çöktü karanlık, bize ne?
Bulamıyor aç biilaçlar güzeranlık, bize ne?

⁵ görgüsüz.

⁶ ev, köşk, yuva.

Aferin Vallah

Sen böyleymişin balam, aferin vallah sana!
Fısk¹ imiş emrin tamam, aferin vallah sana!

Doğru imiş, şairin olmaz imiş mezhebi,
Kâfir olurmuş bütün mirzelerin² ekseri,
Yaramazdır isteği, değişiktir meşrebi.
İşi dergi, telegram, aferin vallah sana!

A be adam azmanı, bir yüzüne baksana!
Bomboz olup sakalın, kına rengi yaksana!
Mümin olup bir yüzük parmağına taksana!
Ta ki desin cemaat, aferin vallah sana!

Yok haberin, zavallı, hiç de özünden senin,
Hep hilekârlık akar, ablak yüzünden senin,
Doğrusu ben ürkmüşüm bazı sözünden senin...
Veremem artık selam, aferin vallah sana!

Yazık, kapanmış senin hak gözeten gözlerin,
Menziline yığmışsın şeytanetin cinlerin,
Gözlerine çarpmıyor yoksa bu dinsizlerin.
Suratı sabah akşam, aferin vallah sana!

./..

¹ ahlaksızlık, dinsizlik.

² beyzade.

Akılın azıp ne yazık, boşamışsın karını,
Cümle değiştirmiş kürkünü, üst yanını,
Çizme, galoş giymişin, bozmuşun tüm tavrını,
Emekler sana haram, aferin vallah sana!

Ağzın kapansın adam, aferin vallah sana!

Yok Olmasın

Baba:

- Fırla sokağa, ey oğul, sanatın olmazsa olmasın!
Sanata, derse, mektebe rağbetin olmazsa olmasın!

Oğul:

- Ağırına gitmesin, baba, fırsatın olmazsa olmasın!
Günde bir avrat al boşa, gayretin olmazsa olmasın!

Baba:

- Akşam olunca çık dışarı, gelme sabaha kadar,
Neylersen eyle, işe yarar ismetin olmazsa olmasın!

Oğul:

- Akşam olunca yak kına, diz karıları yan yana,
Girdin o dem ki yorgana, haletinin olmazsa olmasın!
İffetinin olmazsa olmasın!

Baba:

- Erken ayrılma bir sefer, dersine kılma bir nazar,
Bilim okumakta, muhtasar, niyetinin olmazsa olmasın!
Himmetinin olmazsa olmasın!

Oğul:

- Sakalı bağla her seher, sıcak hamama kıl güzar,
Korkma hastalansan eğer, sıhhatin olmazsa olmasın!
Kudretin olmazsa olmasın!

Baba:

- Okuldan çıktığın zaman, her yere baktığın zaman,
El sana kem bakan zaman, ibretin olmazsa olmasın!
Ülfetin olmazsa olmasın!

Oğul:

- Bir avluya giren zaman, komşu kızın gören zaman,
Şevk ile dindiren zaman, avradın olmazsa olmasın!
Kısmetin olmazsa olmasın!
Başına aşkı dolmasın!
Sakalın Zeliha yolmasın!

Maslahat

Meşhedi Siyhimkulu'nun "Molla sana eyliyorum maslahat, söyle bakayım, evlenim, evlenmeyim" şiirine cevap.

Kurban olayım Meşhedi Siyimkulu
Altmışa vardın mı sanki oldun ölü,
Şükr ola Allah'a canındır sulu,
Neyse, adam, tutma beş on pulu.

Ver pulunu tatlı, lezzetli zad¹ al!
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

Öz dediğinden görünür avradın,
Birdir, evde fena olur haletin,
Var imiş evlenmeye de kudretin,
Peki niye yok laakall² üç avradın?

Yoksa konu komşuda, soruştur, yad al!
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

Mademki var elçi de Safter gibi,
Bir yavru kız al boyu er er gibi,
On on iki yaşında dilber gibi,
Zülfü kara, sinesi mermer gibi.

Koy başını sinesine bir tad al!
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

./..

¹ azık.

² en azından.

Tutma koca karı gibi avradı
Boşa onu, bastırdı seni nikbeti,³
Bul kendine bir sanem-i halveti,
Bağrına bas yarı melek sureti.
Sen de yiğitler gibi iş gör, ad al!
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

Oğlun ufaktır, hele hamdır başı,
Az daha yirmi beşe varmış yaşı,
Kurtulmaz onun birtakım işten başı,
Neylesin evlenmeyi, başından atsın taşı
Öz keyfine bak, adam, tad ver tad al,
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

Ant veririm ben sana, imanına,
Yak kına sakalına, kıy canına,
Bir, iki, üç avradı diz yanına,
Verme zarar servet-i cananına.
Sen ne gazete oku, ne de İrşad al!
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

Düşün hele bir, kimdir bir avrad al!
Rus, Yahudi? Değil dediğim yalan,
Yılda bir avrat alır mümin olan,
Lezzeti bir, feyziyse bindir, inan!
Gelmese bir kız bu türe, aldat al!
Koy vebalin boynuma, git avrad al!

³ bahtsızlık, bedbahtlık.

Arzu

Ne ders olaydı, ne mektep, ne ilm-i sanat olaydı!
Ne derse, mektebe, ilme, filana hacet olaydı!

Ne sandalye, ne kalem, ne karatahta, ne tebeşir,
Ne deftere kaleme, kâğıda bu rağbet olaydı!

Ne medrese, ne muallim, ne bu usul-ü cedide,¹
Ne de çocuklarımızda bu kabiliyet olaydı!

Ne halkımızda ayıklık alameti görüneydi,
Ne birtakım okumuşlarda bu zekâvet² olaydı!

Ne güzellik olaydı gençlerde millete karşı,
Ne gençler olaydı ve ne bu millet olaydı!

Düşeydi taş o güne ki, gazet mazet sözü çıktı,
Gazete işini ortaya çıkaran alçağa lanet olaydı!

Ne günlük, haftalık, aylık çıkan gazete ve dergi,
Ne matbaa, ne yazarlar, ne de işaret olaydı!

Ne Doğu olaydı, ne Uzakdoğu, ne de Japonya,
Ne onların hüneri halka ders-i ibret olaydı!

./..

¹ usul-ü cedide: yeni usul.

² zekilik, çabuk anlama.

Ne *Sur-u İsrafil* ve Cihangir, ne Meliki Mütekellim³
Ne de İran ülkelerinde bu adavet⁴ olaydı!

Ne Türkiye’de Kanun-ı esasi neşrolunaydı,
Ne edepsiz Genç Türkler’de bunca cesaret olaydı!

Ne hortlayaydı bu biçim *Molla Nesreddin* dergisi,
Ne gerici mollalarda bu korku ve vahşet olaydı!

O eskilerden acep kimler utanmayıp da diyorlar:
Gerek bu asra göre böyle böyle âdet olaydı!

Bu şuursuzların aklına, kemaline bak bir!
Batsın kemaliniz! Bari sizde gayret olaydı!

³ *Sur-u İsrafil*, İran’da Cihangir’in çıkardığı devrimci dergi, “Meliki Mütekellim” İranlı başka bir devrimci önder.

⁴ düşmanlık.

Neyleyim, Allah! Bu Batılı Başlılar

Neyleyim, Allah! Bu Batılı başlılar,
Bilmiyorum nerden aşıp taştilar?
Ülkede günden güne çoklaştılar,
Her amele, her işe bulaştılar.
Koymayın, ey eskiler, ey yaşlılar!
Ahmaklar her yere tırmaştılar!

Her biri bin çeşit iş icat edir,
Meclis açıp nutuklar irad¹ edir,
Şii iken Sünnileri şad edir,
Sünni iken Şiaya imdad edir.
Sanki bunlar bire bir kardaştılar,
Yoktur taassupları,² şaşbaştılar!

Her biri öz mezhebinin hürmetin,
Gözetmez, gözetir el gayretin;
Cümlesi bir yönde koyup niyetin,
Hoşlamazlar atalar âdetin.
Çünkü ne Sünni, ne Kızılbaştılar,
Bir yave³ şeydir bu başı taşlılar!

./..

¹ söyleme.

² bağınazlık, gericilik.

³ saçma, anlamsız.

Emr-i taassup ola butlan⁴ niçin?
Sünni diye Şiilere can niçin?
Şii ile Sünniye birlikte insan niçin?
Birleşe yani bu Müselman niçin?
Himmet edin din gidiyor ey yaşlılar!
Bakın aldattı bizi bu uzun saçlılar!

Şimdi ki duyduk bunların niyetin,
Çabalayın bozmaya cemiyyetin!
Bunları bozmak olmaz bize etin:
Nerde gördünüz okuyun lanetin.
Hükmeyleyin, küfürle uğraştılar,
Din-i Huda'dan ayrılıp kaçtılar.
Cümlesi kâfirlere yoldaştılar,
Çünkü taassupları yok, şaştılar!

⁴ batıllık, boşluk, beyhudelik.

Çatlıyor, Canbacı Gamdan Yüreğim

Çatlıyor Canbacı gamdan yüreğim,
Kavuşup çok acıdığından küreğim.

N'ola koyaydız bir evde halayık,
Vermeyeydiz beni bu eblehe helelik.

Ben ki camdan, bacadan bakmaz idim,
Su gibi her tarafa akmaz idim.

Herze hezeyan konuşup gülmez idim,
Erkek ne şey olduğun bilmez idim.

Oturup aç, izbesinde atamın,
Aşını hazır ederdim anamın.

Bitler idim ninemin baş, yakasın,
Yamalardım dedemin çul, çuhasın.

Sabah erken sağardım ineği,
Oda hizmetçisi getirirdi küleği.¹

Neyleyeydim bezeği, ya düzeği?
Dama, duvara yapıştırırdım tezeği.

./..

¹ süt, yoğurt koymaya yarayan tahta kova.

Babam yemci, dedem dülger idi,
Kardeşim bezci, amcam berber idi.

Halam falcı, ninem iplik dokuyan,
Bizde, haşa, yok idi bir okuyan!

Evimizde var idi her ne desen:
Yoğurt, ayran ile kaymak, ne yesen!

Ne bilirdik ne zehrimardı² kitap?
Biz olan evde ne vakit vardı kitap?

Büsbütün gül gibi insanlar idik,
Ne öğretmen, ne de ders anlar idik.

Defterin lanet olası sözünü,
İşitip görmemiş idik yüzünü.

Böyle bir terbiyeli evde, kibar,
Beslediniz ben gibi bir dilber.

Vay o güne ki adımı çıkardınız,
Sanki beni gönlü hoş yapardınız.

Ben de sandım ki dönüp bahtıyara,
Gidiyorum bir erkişi insana, ere.

Ne bileyim böyle de insan varmış,
İnsan şeklinde de hayvan varmış.

./..

² yılan zehri.

Er okurmuş da, yazarmış da baba!
Er değil, fena azarmış da baba!

Er değil, şair imiş evi yıkılası!
Fikri yazmak, okumak, bir böylesi!..

Saldınız yaman bir hale beni,
Ere verdiniz bu gafile beni.

Kâh yazar, kâh okur, kâh konuşur,
Her gün bir saçma kitapla tanışır.

Kâh dalıp fikre bereltir gözünü,
Mahv olur öyle ki, unuttur özünü.

Sabaha dek geceleyin bekçi gibi,
Uyumaz meler durur keçi gibi.

Bazen yatsa da vaktinde eğer,
Çekmez uyukladığı bir o kadar.

Bir de görürsün ki karşında durur,
Yandırıp lambasını çıplak oturur.

Başlıyor yattığı yerde yeniden,
Okuyup yazmaya bir de yeniden.

Böyle od olmaz baba, böyle ateş,
Od değil, alev değil, yangına eş!

Kâh bakarsın masa üstüne yıkılır,
Bakarım bu haline kalbim sıkılır.

Bir kalem, bir iki parça kâğıt,
Çok geçmez, yazıdan olur kapkara kâğıt!

Hayrını şerrini kanmaz bu kişi,
Yorulup da asla usanmaz bu kişi!

Bizim evde bakarsan her tarafa,
Bavula, bohçaya ya da bir rafa.

Göreceksin bütün dolapta kâğıt,
Tabakta, tepside, boş kapta kâğıt.

Yığılıp dağ gibi her yanda kitap,
Evde, dehlizde ve ayvanda kitap.

Diyorum be adam, bir gel özüne,
Bu ne iştir, a kül olsun gözüne!

Bu işler etti seni hane harap,
Paran pulun döndü bütün oldu kitap.

Okudukça gözünün karasını
Yitirir, bul başının çaresini.

Paran biter, kudretin kanın da yiter,
Üstelik o kuru canın da gider.

Ticaretten elin kesildi, usan!
Er olan yerde görem yok olasan!

Terane-yi Asilane

Ne sokulmuşsun araya, a başı belalı işçi?
Ne hayal ile olmuşsun böyle iddialı işçi?

Sana seslenmedikçe, ebleh, azıp yolunu şaşırırsın,
Kapıda beklemeyip salona doğru tırmaşırsın,
Kara işçi olduğun halde beyle hanla sarmaşırsın.
Meğer bizde görmezsin bu kadar celali işçi?

Ne çığır-bağır salıp yorulup usanmıyorsun,
Edep ile öz yerini tanıyıp dayanmıyorsun,
Hele dökülen üst başından kızarıp utanmıyorsun.
Başına geçirip geliyorsun koca bir çuvalı, işçi?

Şuna bak, bu ne sıfatla konuşur bu lisanda?
Gözüm ağrıyor benim bu aç kalmışa bakanda...
Kabahat bizim diyara bunları bırakanda...
Ne bileyim nereli yoksul ya da nereli işçi?

Böyleydi âdet eskiden, beye yalvarırdı yoksul,
Soyluları görende ayağa kalkardı yoksul,
İki kat olup edeple beye başvururdu yoksul.
Var idi vefalı yoksul, var idi hayalî işçi!

Değişti zamane, şimdi dolanıp bütün umurat,¹
Ayağı çarıklılar da gelip istiyor müsavat,²
Böyle zamanda maişet bize hoş geçer mi, heyhat!
Ayılıp yatan cemaat, göz açık kapalı işçi!

Yahu, işçi, sen git çalış, sana günlerin ay olsun,
Git onlarla söz konuş ki, sana yoklukta tay³ olsun,
Beşeriyet âleminde neyine göre pay olsun?
Bu değil mi baş ağrın, a başı havalı işçi?

İnsanlık sözü edersin, hani rütben ve celalin?
Uygarlık sözü edersin, hani paran, mülkün, malın?
Bir de büyüklük taslarsın, hani dosdoğru sualin?
Hani tiril tiril şalın, a yırtık çuhalı işçi?

Konuşursun azgın azgın, hani konağın, yaldızlı?
Hani Anna⁴ gibi sokulgan, hani Sonya⁵ gibi nazlı,
Hani kumar meclisin, hani meclisin, kadınlı kızlı?
Hani neşen çakırkeyf, a kalın kafalı işçi?

Eğer isteseydi Allah, ki seni edeydi makbul,
Bize verdiği gibi sana da verirdi para pul.
Dur utan liyakatından, bari olma bunca meçhul!
Kuru boş el ile umma kendine kemali, işçi!

Halt etme, kurma bir de böyle boş hayali, işçi!
Dur defol, cehennem ol, git, yüreğim daralı, işçi!

1 işçiler.

2 eşitlik.

3 denk, eşit.

4 *Anna Karenina*'ya gönderme.

5 Tolstoy'un karısı.

Bazı Yerlerde Tesadüf Olunur Aşa, Ete

Bazı yerlerde tesadüf olunur aş, ete,
Bedava görünce yumulurum bozbaş, ete!

Diyorum, konuk olduğum evlerde bütün
Yiyip içmeye başım bent¹ ola, sarmaşa ete!

Ne kadar hoşlanırım dumanı çıkınca kebabın,
Aç kedi gibi yumulurum şevkle bir baş, ete!

Görünce etleri kasap dükkânında asılı,
Az kalır nefsim it gibi ürüyüp tırmaşa ete!

Nuş² olur canıma et, hatta o hengâmede ki,
Ben yiyem, küçük çocuklar baka, ağlaş, ete!

Eti çok seviyom, parayı ondan da çok,
N'ola, kuzgun gibi konam bedava leşe, ete

Harcıyor bazı kişiler parasını bayramda,
Safrana, yağ, rezeneye, haşhaş, ete!

./..

¹ bağ, zincir.

² tatlı, bal, can.

Filhakika yemeli şeydir eğer pulsuz ola
Olmaz ki pul verile her kuruya, yaşa, ete!

Para ancak yaraşır yığasın bir kasaya,
Niye harcayasın millete, dindaşa, ete!

Nefret ediyom, Allah da bilir, milletten,
Olurum uyuşuk, anılınca, dönerim taşa, ete!

Adı paraysa paranın, özü de can yongasıdır,
Vermek olmaz hısıma, komşuya, kardaşa, ete!

Veririm dinimi imanımı, ama asla paramı,
Veremem Behlül Ağa, emin ol aş, ete!

Çekil Kapıdan, Ağlama Zar Zar Dilenci!

Çekil kapıdan, ağlama zar zar dilenci!
Uluma baykuş gibi bikarar¹ dilenci!

Bu meclisimiz bir meclis-i ihsandır gerçi,
Dizdiklerimiz bir nimet-i elvandır gerçi,
İhsan fukara herkese şayandır gerçi.
Bir âdet-i irsiye dahi var dilenci!
Çekil kapıdan, ağlama zar zar, dilenci!

Zengin adamız, maksadımız keyf ü safadır
Konuklarımız büsbütün erbab-ı cefadır,
Şiştir, iridir, boynu kalındır, nücebadır,²
Beydir, ağadır, ağzı dualı ulemadır,
Pişmiş aşımız bin türlü lezzetli gıdadır.
Dikme gözünü mutfağa biar³ dilenci!
Çekil kapıdan, ağlama zar zar dilenci!

./..

1 kararsız.
2 soyu sopu temiz, neşeli, pak kimse.
3 arsız, utanmaz.

Bize ne senin karşılıksız kalan sualin?
Yahut da acından melesin ehlin,⁴ ayalın?⁵
Bak bak, nice çirkindir o menhus⁶ cemalin!
Hak tu yüzüne, sureti murdar dilenci!
Çekil kapıdan, ağlama zar zar dilenci!

Zengin adam niçin harcasın öz parasını?
Ayanı⁷ bırakıp doyursun şehrin fukarasını?
Kaldırsın göreyim Allah yüzünün hayasını!
El çek yakamızdan, defol, barbar dilenci!
Çekil kapıdan, ağlama zar zar dilenci!

Bir defa fakir olduğunu anla da, zinhar,
Zenginlerin aşına ekmeğine olma heveskâr,
Yoksa yemeğe bir şeyin, öl, canını kurtar!
Etme bu kadar bizlere azar dilenci!
Çekil kapıdan, ağlama zar zar dilenci!

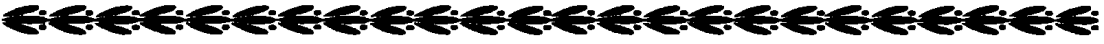
Fukaralar zenginlerle mülakat edebilmez,
Zenginlere insanlığını ispat edebilmez,
Zengin adam fakir ile müsavat⁸ edebilmez.
Noksan getirir şanına bu kâr dilenci!
Çekil kapıdan, ağlama zar zar dilenci!

⁴⁻⁵ eş.

⁶ uğursuz.

⁷ bir milletin ileri gelenleri.

⁸ eşitlik.

Yeter Bu Kadar, Başlama Feryada Ekinici!

Yeter, bu kadar başlama feryada ekinici!
Vurma özünü tilkiliğe, yahu, ekinici!

Bir özürle her gün gelip durma kapımda,
Yalvarma bana, boynunu yan burma kapımda,
Kâh başına, kâh döşüne vurma kapımda,
Boşboğaz olma, edepli ol, bu konuda ekinici!
Sus, a herif, başlama feryada ekinici!

Hoş geçmedi yıl kırsalda, ekiciye ne borcum?
Yağmadı yağmur, bitmedi ekin, işçiye ne borcum?
Esti karayel, bağa bostana, çeltiğe ne borcum?
Gitti, bana ne işçiliğin ebede ekinici!
Boşuna konuşup başlama feryada ekinici!

Aldı dolu elden bütün varını, neyleyim?
Yahut çekirge yedi bostanını, neyleyim?
Verdin geçen yıl borcuna yorganını, neyleyim?
Ol şimdi kilim satmaya amade ekinici!
Sus, a herif, başlama feryada ekinici!

Söz açma bana çok çalışıp az yemeğinden,
Canın cehenneme ki, ölürsün demeğinden!
Ben bakmam, buğday çıkar ver göz bebeğinden!
Çeltik de getir, arpa da, buğday da ekinci!
Yoksa soyarım bak derini, yahu ekinci!

Sen durmadan yok de, çıkarıp canını alırım!
Vallahi oyup ağlayan gözünü alırım!
Kamçılarım gene ablak yüzünü, alırım!
Öz halini şimdi getir yada ekinci!
Boşuna konuşup başlama feryada ekinci!

Çitçi babasın, buğdayını ver, sen darı yersin,
Su olmasa kış günü eritip karı yersin,
Taştan yumuşak ne varsa onları yersin.
Öğrenmemişsin et-yağı dünyada ekinci!
Hayvan gibi yaşamışsın sade ekinci!

Lakin ben de insanlık var hep derim,
Beyzadeyim, asayışedir cümle kararım,
İçkisiz, mezesiz bitmez olur yazım baharım.
İşte böyledir halet-i beyzade ekinci!
Beyzadelerin resmi budur sade ekinci!

Paraya Teveccüh (Benzetme)

Gözümün nuru musun, ey para, ya canım mısın?
İsmetim, namusum, ırzım, gayretim, kanım mısın?
Hürmetim, fahrim, celalim, şevketim, şanım mısın?
Mushafım,¹ Mekke'm, Medine'm, kiblem, erkânım² mısın?
Mezhebim, dinim mi, ayinim mi, imanım mısın?

Geçti ömrüm seni öğrenmekle mevkuf-i melal,³
Derde düştüm, hasret yatağında kaldım hasta hal,
Sendedir gönlüm gene etsem cihandan irtihal.⁴
Sen benim ömrüm, hayatım, cevherim, canım mısın?
Mezhebim, dinim mi, ayinim mi, imanım mısın?

Ah zalim, ah ki, oldum yolunda canfeda,
Doyasıya kıymadım senden alayım zevk u safa,
Şimdi vârisler saldırırlar hep birden sana.
Vârisim yahut benim kesem cüzdanım mısın?
Mezhebim, dinim mi, ayinim mi, imanım mısın?

./..

1 Kur'an.

2 önder, ileri gelen.

3 usanç, sıkıntı.

4 göçme, ölme.

Eylemez vârislerim benim gibi seni kasaya derç,⁵
Her biri eyler seni türlü türlü bir yerde harç,
Restoranlarda, kulüplerde olursun herc u merc.⁶
Her yeten çiğner seni, bilmem etim, kanım mısın?
Mezhebim, dinim mi, ayinim mi, imanım mısın?

Sevdiğim bundan böyle gözden düşmendir senin,
Böylece gönle düşkünlük özlemindir senin,
Hatırım, kalbim, başım, hepsi hayalindir senin.
Sen beni meftun⁷ eden nazende cananım mısın?
Mezhebim, dinim mi, ayinim mi, imanım mısın?

Senden el çekmezdim olsaydı elimde iktidar,
Lakin zorla eyler ecel beni senden kenar,
Canım ağzımdan çıkınca söylerim biihtiyar:⁸
Gözümün nuru musun, ey para, ya canım mısın?
Mezhebim, dinim mi, ayinim mi, imanım mısın?

5 sokma, arasına sıkıştırma.

6 altüst, karmakarışık.

7 âşık.

8 kendiliğinden, elinde olmayarak.

Gayret Vaktidir¹

Mürteci hadimlerim!² Ha, şimdi hizmet vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

Gizli cemiyet yapın, meclis kurun, şûra edin,
Reşt, Zencan,³ irticayı her yerde icra edin,
Her nasılsa meşrutiyetin kökünü imha edin,
Menfur⁴ istibdadımın⁵ heykelini ihya edin.

İğtişaşa⁶ başlayın, her yerde fırsat vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

Çaba gösterin, gönderdiğim tahrirler⁷ boşa gitmesin,
Yazdığım, gösterdiğim tezvirler⁸ boşa gitmesin,
Yöneticilerin aldığı tedbirler boşa gitmesin,
Verdiğim söz, aldığım takrirler⁹ boşa gitmesin.

Şimdi ispat-ı hüner, sıdk u sadakat vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

./..

1 İran şahı mutlakıyetçi Muhammet Ali'nin (1907-1909) ağzından yazılmış hiciv.

2 hizmetçi.

3 İran'de kentler.

4 nefret edilen.

5 baskıcı rejim.

6 karışıklık, kargaşa, anarşi.

7 kitap, yazma.

8 yalan, dolan, arabozma.

9 yerleştirme, anlatma, önerge.

Sanmayın ki Odesa'da, keyfteyim nisvan¹⁰ ile,
İrtibatım yoktur öz mülküm olan Tahran ile,
Vallahi var bir alakam büsbütün İran ile,
Reşt ile, Kazvin ile, Kirman ile, Zencan ile.

Ben işi tutturmuşum, sizden de himmet vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

Sanmayın azdır bugün İran'da zamanım benim,
Ev başı her yerde var binlerce adamım benim,
Onlara ulaştırılır her an fermanım benim,
Ben bu yolda işleyim, var ne kadar canım benim.

Ancak sizden de bana şimdi hamiyet vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

Bak nasıl İran bu saat halet-i buhrandadır!
Parlamento şaşkın, üyeler maraz-ı tufandadır!
İnanmıyor kimse ki gemi kanda, derya kandadır!
Etmeyin gaflet, şimdi fırsattan ganimet vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

Görmüyor musunuz kişi kâh söz, kâh istifa verir,
Hayırsız mı mansıbından¹¹ el çekip vefa verir?
Ya Necef'teki müçtehit¹² bedava mı fetva verir?
Sanma bu fetvaya haklı olarak imza verir...
İş görmek için bugün dünyada fırsat vaktidir!
Yatmayın, uyanık olun, iş vakti, gayret vaktidir!

¹⁰ kadınlar.

¹¹ makam, devlet hizmeti.

¹² Ayet ve hadislerden şer'i hükümler çıkaran din allamesi. İran'da bütün Şii âlimlere verilen bir addır.

Bir Deste Gül

İranlı diyor ki, adil ruhsat olsun,
Osmanlı diyor ki, millet azat olsun,
Zahit ne diyor? Diyor ki karnım dolsun,
İranlı da, Osmanlı da berbat olsun!

Tacir arıyor ki bir ticaret yapsın,
Kişi çalışır bu yolda ki hizmet yapsın.
İş mollalarıdır ki, çalsın çırpın,
Yatsın, dursun, guslü cenabet yapsın.

Gazete dergi çıkar ki millet okusun,
Her bir eserinden alsın ibret, okusun,
Rusça okumuşlara bu iş ar gelir,
Derler, bunu koy kara cemaat okusun!

Zannetme ki zikre, secdeye dalmak için,
Zahit koşturur mescide ecir¹ almak için,
Dün çaldığı seccadeyi satmış da yemiş,
Şimdi koşuyor bir yenisini çalmak için!

¹ ücret, yevmiye.

Taş Kalpli İnsanları Neylerdin İlahi?

Taş kalpli insanları neylerdin ilahi?
Bizde bu soğuk kanları neylerdin ilahi?

Artıkça hayasızlık olur tüm dayanılmaz,
Her zulme katlanan canları neylerdin ilahi?

Bir devirde ki sıdk u sefa kalmayacakmış,
Bilmem böyle devranları neylerdin ilahi?

Mazlumların gözyaşı derya olacakmış,
Deryaları, ummanları neylerdin ilahi?

Cefakâr avcıda rahm olmayacakmış,
Ahuları, ceylanları neylerdin ilahi?

Bağın, ekinin hayrını beyler görecekmış,
Tarlaya tohum atanları neylerdin ilahi?

İş çiftçinin, güç öküzün, yer özününkü,
Beyzadeleri, hanları neylerdin ilahi?

Hükmeyleyecekmiş bütün âlemde cehalet,
İrfan âşıklarını neylerdin ilahi?

Kusurlu Müselmanları tekfire¹ koyan bu,
Övüngen Müselmanları neylerdin ilahi?

Yahut bunların bunca nüfuzu olacakmış,
Üç beş de olsa bu nadanları² neylerdin ilahi?

Gayretli casuslarımız iş becerirken,
Tembel, deli şeytanları neylerdin ilahi?

Erkekler bir kız gibi oğlan sevecekmiş,
Evlerdeki kadınları neylerdin ilahi?

Tacirlerimiz Sonyalara bent olacakmış,
Bedbaht Mihribanları neylerdin ilahi?

Sübhanেকে, sübhanেকে, sübhanেকে, ya Rab!
Baktıkça bu hikmetlere hayran olurum hep!

¹ birine kâfir demek, küfretme.

² cahil.

Bakü'de Bir Köylü İle Konuşma

Köylü:

– Denilir fen okuyun sözleri her anda bize,
Bunu tasdik ediyor Kur'an da bize.

Hoca:

– Hangi Kur'an'dır o ki onda yazılmış bu haber?
Şii hocanın yazdığı Türkçe Kur'an'sa eğer,
Ben onun yazdığı Kur'an'a yakın durmuyorum,
Maşa ile dokunup hiç el bile vurmuyorum.

Köylü:

– Peki, buyur Sünni yazmış bir nice tefsiri oku,
Fennin icabı için ondaki takdiri oku!

Hoca:

– Oh, götür bir yana at Sünni yazmış tefsiri!
Başına değsin onun tercümesi, tahriri,
Bizlere molla filankes yazmış asar¹ gerek!
Biz olalım ondaki yazıdan haberdar gerek!

./..

¹ eserler.

Köylü:

– O yazıyor: Yer öküzün boynuzu üstünde durur,
Biz gerektir inanalım ki, kişi böyle buyurur!

Hoca:

– Buna şüphen mi var?

Köylü:

– Elbette inanmam bu söze!

Hoca:

– Naletullah,² a gâvur, şekk³ ediyorsun öküze?

² Allah'ın lanetine uğramış kimse.

³ şüphe, zan, tereddüt.

Mektup

Molla dayı, bu ne fitne fesat böyle,
Herkes karşı yapma inat böyle!

Günde çıkarma yeni bir kaide,
Mektebi bilme öyle bifaide,¹
Milleti bent² etme elife be diye!
Söyleme “bu şu” böyle, “şu bu” böyle!

Çok da senin gibi değilim nahalef,³
Hele hiç değilim dede babadan selef,
Elimle evladımı etmem telef.
Bin de desen söz böyle, sohbet böyle!

Fen nedir, erdem nedir kanmazam,
İlm ateşine tutuşup yanmazam,
Senin yanlışlarına aldanmazam.
Verme abes kendine zahmet böyle!

./..

¹ faydasız.
² bağlama, inandırma.
³ soyuna çekmeyen, hayırsız evlat.

Cehalette bir yıkılmaz kaleyim,
Âlemi mahvetmeye amadeyim,
Tam bir tiryaki-yi mey ve badeyim.⁴
Etmişim ömrümde ben adet böyle!

Dikme, kenar ol, gözüme milleti!
Neyleyim ben milleti, milliyeti?!
Başım şişti, hadi değış sohbeti.
Az söyle millet böyle, ümmet böyle!

Ben fakat öz emrimi samanlarım,⁵
Hayrım için âlemi viranlarım,
Ben ne cemaat, ne vatan anlarım.
Yansa vatan, batsa cemaat böyle!

Yok gözüm asla fukara görmeye!
Hele, fukarayı ne reva görmeye?
Gözde eğer olsa ziya görmeye.
Göster ona para böyle, servet böyle!

⁴ mey, bade: şarap, içki.

⁵ servet, zenginlik.

İmdat

İmdat, bir nice şair ve nice şair gibiler,
Koymayın döndüreler Gence'ye Şirvan'ımızı!¹

Yeni mektep denilen lanetin icrası ile
Bir de berbat edeler hane-yi viranımızı!

Kâfir oldukları yetmez mi ki bu herzelerin,
İstiyorlar çekeler küfre Müselmanları!

Ey bizi bilime davet eyleyenler, biliriz,
Kastınız bilim değil, yıkmaktır imanımızı!

Duyarız İslam'a saygı, daha doğru desek,
Açmayız mektebe her zaman cüzdanımızı!

Değiliz biz Nuha'lı, Gence'li, ya ki Bakü'lü,
Böyle boş işlere etmeyiz ihsanımızı!

İsterdiniz bizi bir fen ile kandırasız,
Nice gördüz sizi tekfir eden ihvanımızı!²

Kâfir ettik mi nazar-ı millette sizi!
Tanıdız mı bizi, gördüz mü vicdanımızı!

Geçin şimdi özünüzden, dahi bizden de deyin!
Alabildiz mi hele mektebe sübyanımızı?

¹ Azarbaycan'da kentler.

² sadık, samimi dostlar.

Yaşamak İster İsek Sırf Avam Olmalıyız

Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!
Atıp insanlığı hepimiz hevam¹ olmalıyız!

Yaşamak ister isek dünyada emniyet ile,
İlme, fenne, ediplere bakalım nefret ile,
Uyalım fitnelere eldeki vahşiyet ile,
Yatalım gaflet uykusunda uzun müddet ile.
Tecrübeden ne çıkar, biz hele ham olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

Yastığa baş koyalım, yorganı berduş edelim,
İhmali boşlayalım, uyanınca duş edelim,
Uykuda gördüklerimize kapılıp cuş² edelim,
Gayret-i himmet-i İslam feramuş³ edelim.
Dosta gam mayası, düşmana kam⁴ olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

Düşünce öğretmek isteyenleri derkenar etmeliyiz,
Bir yol bulup bu dinsizleri hep zar etmeliyiz,
Kızdırıp bunları mecburi firar etmeliyiz,
Vatanı, milleti hoşbaht diyar etmeliyiz.
Böylece nail-i maksad-ı meram olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

./..

1 böcek, haşere.

2 coşmak.

3 unutma, hatırdan çıkma.

4 heves, istek, arzu.

Başkaları çok da balonla ediyor seyr-i hava,
Biz seyrediyoruz uykuda sübh u mesa,⁵
Hocanın dediğini unuttun mu, ne söyledi sana:
Dünya fanidir, azizim, ona uyma ebeda!

Dünyayı terk edip cennet meram olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

Ne bilirsin hele sen sahne-yi rüyada ne var?
Görünür dünyadakiler ne bilir, âlem-i manada ne var?
Her ne var uykuda var, yoksa bu dünyada ne var?
İyi yat, kol kanat aç, uç, gör o alanda ne var?
Hazz-ı rüya ile meşgul-ü müdam⁶ olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

Yat, dolaş cennet-i âlâdaki rıdvanlar⁷ ile,
Kol boyun ol, dur oynaş huri-yi gılmanlar⁸ ile,
Ye, iç... artık keyfe bak cümle Müselmanlar ile,
Bırak dünyayı bu kâfirlere, şeytanlar ile.
Biz meleklerle uçup âl-i makam olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

Bırak onlar güzellikleri arasın sanat ile,
Vapur, vagon icat eylesin zahmet ile,
Biz verip para bineriz, yol gideriz rahat ile,
Ne gereği var rekabet edelim her millet ile?
Bize ağalık edenlere gulam⁹ olmalıyız!
Yaşamak ister isek sırf avam olmalıyız!

⁵ subh u mesa: sabah akşam.

⁶ devamlı, sürekli.

⁷ cennetin kapıcısı, büyük melek.

⁸ köleler, esirler, tüyü çıkmamış gençler.

⁹ köle, esir *bkz.* gılman.

Adamı Adam Eyleyen Paradır

Adamı adam eyleyen paradır,
Parasız adamın yüzü karadır.

Hiç ne aslın, necabetin¹ olsun,
Ne necibane haletin olsun,
Baştan ayağa ayıp içinde olsan da
Yeter ki âlemde servetin olsun!

Adamı adam eyleyen paradır,
Parasız adamın yüzü karadır.

Olmasın fehmin, aklın, idrakin,
Ne gam, yeter ki olsun emlakın.
Ev tutkusu millet tutkusu iken
Herkesin yönelgesidir bakın.

Adamı adam eyleyen paradır,
Parasız adamın yüzü karadır.

Olmaz ise olmasın insafın,
Tut kanını şişe içre esnafın,
Ta ki var elde beş buçuk kuruşun,
Mutebersin gözünde eşrafın.

Adamı adam eden paradır,
Parasız adamın yüzü karadır.

¹ soyluluk, soy temizliği.

Vermiyorum!..

Ölümü öp, Molla, bizim adamın kanına bak,
Evine, menziline, mülküne, ayvanına bak,
Parasına, alverine, servet-i samanına bak,
Nefsine, hırsına, insafına, vicdanına bak.

Gör bu kan ile bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yağmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Aç, yanık kimse değildir, yemeye var ekmegi,
Yemeye var ekmek, ama buna dayanmaz yüreği,
Hevesi yağmayadır, yağmayadır her gereği,
Arzusu budur: altından olsun direği!

Gör bu niyetle bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yağmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Var sürüyle koyunu, yıldı ile atı, öküzü,
Olsa da bin bu kadar malı mülkü açtır gözü,
Eyleyip secde paraya, bu söze kaildir¹ özü,
Sanma iftira ediyom, kendi diyor işbu sözü,
Gör bu hırs ile bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yağmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler

./..

¹ inanmış, akli yatmış.

Kocalıp aşmadadır yetmiş sekse ni yaşı,
Yoktur çoluk çucuğı, bir karıdır, bir de başı,
Günbegün çoğalıp artmadadır mülkü, aşı,
Düz değil arşını, ölçüsü, terazisi, taşı.

Gör bu nefis ile bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yağmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Günde on para ile cümle işleri dolanır,
Oysa beden en her an ameli zorbalanır,
Başkası para sayanda bunun ağzı sulanır,
Başlıyor üfürmeye nefsi, tamahı kurcalanır.

Gör bu nefis ile bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yağmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Diyorum ölümünü be adam, bir al nazara,
Avradın, malın ile varacaktır başka ere,
El bulaştırmaz, diyor, gayrı kaza ve kadere,
Belki benden önce avrat gidecektir mezara.

Gör bu niyetle bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yağmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Diyorum, bari biraz pul ayır ihsanın için,
Mektebe vakfeyle hayrat olarak şanın için,
Diyor ki git bu duayı oku öz canın için,
Veremem ben para pul böyle bir yanın için.

Gör bu gayretle bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yığmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Molla, bu konuda zahmet de eğer olsa sana,
Yaz bizim maarif ehline ilan eyle, ta
Bir de mektep pulu ver, söylemesinler buna ha!
Apaçık söyleyecek: Vermiyorum! Vermiyorum!
Gör bu ar ile bunun şanına ihsan yaraşır?
Ya hele yığmaya pul, etmeye milyon yaraşır?
Böyle bir şahsa reva mıdır, ver ihsan, diyeler?

Yo, Yazamam

Molla dayı, kaynadı taştı kazanın!
Önderisin her yolundan azanın!
Baharından görünmüyor hazanın,
Çünkü her yerde var nice yazanın,
Buradan da ben yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma hele bırak yazayım...
Kismet olursa bundan böyle yazmam,
Dokunmasa sözüm ele, yazmam.

Yazdığımı yalan malan hiç katmam,
İmam gibi rüşvete, pula yatmam,
İmanımı hacı hocaya satmam,
Boşsun deyip kimseyi aldatmam.
Gerekliyse eğer yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma hele bırak yazayım...
Fırsat olursa bundan böyle yazmam,
Girebilsem taşkın sele, yazmam.

Nikâh kıysam pekmez gibi akmam,
Göz altından o bir yana bakmam,
Nikâhlıyı boşanmışa çakmam,
Hac bedelin yandırıp da yakmam.
Dalda gidip söver: yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma hele bırak yazayım...
Mühlet olsa bundan böyle yazmam,
Ele yazsam da bile bile yazmam.

Devletliye yaltaklanmak hiç bilmem,
Gamlı iken yalan yere hiç gülmem,
Komiserin masasını hiç silmem,
Hürmetini gözetirim de eksilmem.
Mollalığa değgin yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma hele bırak yazayım...
Kismet olursa bundan böyle yazmam,
Postayla yazsam da tel ile yazmam.

Kumarbazın hediyesini almam,
Bir şüpheli pulu keseme salmam,
Yüzsüz olup zorla misafir kalmam,
Konuk kalsam da şunu bunu çalmam.
Azmim elden gider! Yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma hele bırak yazayım...
Nöbet olsa bundan böyle de yazmam,
Devam etse sis mis yele de yazmam.

Eylediğim vaaza inansam özüm,
Elden önce ayıbımı kansam özüm,
Kavlime, fiilime dayansam özüm,
Çiğ hareket edince utansam özüm
Halim olur beter! Yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma bırak hele yazayım,
Hacet olursa bundan böyle yazmayım!

Arkadan gıybet, yüze övgü edemem,
Gizli övgü, açık sövgü edemem,
Halkı görcek yergi mergi edemem,
İki yüzlü olup bir de sergi edemem.
Allahımdan bulup, yazayım, yoksa yazmayım?
Yo, yazamam! Amma hele bırak yazayım...
Halet olursa bundan böyle yazmam,
Hile yapsam, çeksem çile yazmam,
Kovulsam da evden bile yazmam,
Uyup sana öz yolumdan azmam!

Mollalar Talihimiz Oldu Acep Yar Bugün

Mollalar, talihimiz oldu acep yar bugün,
Misyonerler de bize oldu kafadar bugün!

O ki mektepleri mahvetmek idi niyetimiz,
Yok idi elde ve lakin ona bir kudretimiz,
Mektep arttıkça azalmakta idi hürmetimiz,
O açıldıkça kapanmakta idi sanatımız,
Günbegün artıyordu gamımız, mihnetimiz,
Arkadaşlar sevinin oldu reva hacetimiz!

Gamımız bitti, ferah oldu halukâr¹ bugün,
Misyonerler de bize oldu kafadar bugün!

Misyonerler, o güzel fikirli erbab-ı deha,
Sen Petersburg'da etmişler acip bir şûra,
Ki, Müselmanların açtığı bunca mektep ne reva,
Okutup hendese, talim edeler coğrafiya,
Hikmet-i heyet, tarih ile ilm-i eşya,
Bu işe bizde tahammül olabilmez haşa!

Çalışın himmet edelim savmaya zinhar bugün!
Misyonerler de bize oldu kafadar bugün!

./..

¹ bulunulan durum, şartlar.

Misyonerler bu güzel işe başlarken hemen,
Biz niçin lal oturup etmeyelim bahse devam?
Hele bu bilimlerin, biz ulema-yı İslam
Etmişiz bir kere tahsilini İslama haram.
Bunları bilmez iken biz, niye evlad-ı avam
Okuyup adam olup, eylesin bir nebze kelam?
Şimdi fırsat var iken görmeli bir kâr bugün,
Misyonerler de bize oldu kafadar bugün!

Misyonerler, haydi Allah size ihsan eylesin,
Biz gibi sizleri de sahib-i iman eylesin.
Koymadınız çünkü Müslümanları tuğyan² eylesin,
Yeni mektepleri Allah özü viran eylesin!
Uçurup dam taşını yer ile yeksan eylesin!
Şimdi de mektep açanlar gidip figan eylesin!
Kalsın her yerde öğretmenleri bizar³ bugün,
Misyonerler de bize oldu kafadar bugün!

² taşma, taşkınlık.

³ rahatsız, bıkmış, küskün.

Şairlerimize Nazire

Ey alnı ay, yüzü güneş, ey kaşları keman,
Gözü ceylan, hattı karınca, kakülü yılan.

Çenesi elma, çenede gamzesi derin çukur,
Kirpikleri kamış, dudağı bal, teni bakır.

Boynu sürahi, boyu posu bir ulu çınar,
Endamı ak gümüş, yanağı kırmızı nar.

Beni yüzünde buğday, başında saçı kuzgun,
Kah, kah! Bir güzel gülmelisin üzgün üzgün!..

Kocalar Marşı (Benzetme)

Bir kocayım yiğit gibi yaşarım!
Dört karıyı birbirine koşarım!
Yılda üç dördünü alıp boşarım!
Koca kişi yalnız yatmaz...m!

Parmağıma akik yüzük takarım,
Sakalıma çokça kına yakarım,
Her nerde bir kadın görsem bakarım!
Koca kişi yalnız yatmaz...m!

Oruç tutup namazımı kılarım,
Mendilimi gözyaşına bularım,
Hurileri virt¹ edip arzularım.
Koca kişi yalnız yatmaz...m!

Bir müminim aba kebe bürünürüm,
Bakanlara melek gibi görünürüm,
Bir çocuk için bir yıl boyu sürünürüm,
Koca kişi yalnız yatmaz...m!

./..

¹ mürit.

On yaşında çocukların başına,
El sürerim kâh gözüne, kaşına,
Söz ederim gece gündüz yaşına,
Koca kişi yalnız yatmaz...m!

Ahiretim, imanım var, dinim var,
Ariflere adavetim,² kinim var,
Bir horozum elli yerde pinim³ var,
Koca kişi yalnız yatmaz...m!

² düşmanlık.

³ kümes.

Canın Çıksın

Canın çıksın gözünden, kanmayaydın!
Kanıp da her işe sıvanmayaydın!

Cehalet ipini koparmayaydın!
Halk tabakasından ayrılmayaydın!

Keleş, acuru bal gibi yiyeydin!
Herifin meşrebince söz diyeydin!

Her söylediğini tasdik edeydin!
Başını bağlayıp ardınca gideydin!

Ne tedbir şimdi, iş işten geçiptir,
Sözün dilden, etin dışten geçiptir...

Yeter, etme şikâyet bizden asla!
Git öz bahtından eyle şimdi şekva!¹

Niçin iyi niyet güttün de?
Bütün el yatmış iken öttün de?

Öpeydin el-ayağını atılıp atak,
Olaydın sen dahi mümin-i pak!

Çek şimdi tuttuğun yolun cezasın!
İşit her yandan lanet sedasın!

¹ şikâyet, hoşnutsuzluk.

Kim Ne Der ki Bizde Olan Gayrete?

Kim ne der ki bizde olan gayrete?
Gayretimiz bellidir her millete!

Biz koca Kafkaslı yiğit erleriz,
Cümlemiz yiğidiz, hünerverleriz,
İş görecek yerde söz ezberleriz.
Âşığız ancak kuru, boş sohbeta,
Kim ne der ki bizde olan gayrete?

Çemreniriz¹ geçmeye çay gelmemiş,
Başlarınız ısınmaya yay² gelmemiş,
Söz verimiz şimdi bir ay gelmemiş.
Yavaş kaçıp saklanırsız halvete...
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

Cümle âlem yatsa da biz yatmayız,
Gayret-i milliyemizi hiç atmayız,
Halimizi başkasına satmayız.
Bir kuruşa, meteliğe, bir çite,
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

Bizde görülmez bir fesat, nifak,
Çalışmakta birbirimizden koçak,
Nitekim İslamı getirdik çabucak!
Böylece hizmet edilir millete!
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

./..

¹ kolları, paçaları sıvamak, işe girişmek.

² Azericede yaz mevsimi.

Bir işe bin himmetimiz var bizim,
Bak nice bir cemiyetimiz var bizim,
Bir de güzel niyetimiz var bizim...
Bin bir aferin bu güzel niyete!
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

Hangi mektep var ki onu açmadık?
Hangi sanayiye para saçmadık?
Verdiğimiz sözde uzak kaçmadık!
İşlerimiz yetti bütün sureta,³
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

Bak kaç darülaceze, bilim kapısı!
Bir nice mektep, nice bilim yapısı!
Bizler içindir elbette bunların hepsi!
Kavuştuk ondan dolayı hürmete,
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

Bizde ne işçi bulunur ne geda,⁴
Bizde ne dilenci, ne bir avara,
Bahtiyar evladımıza merhaba!
Güç yetirip her biri bir sanata,
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!

Göstermişiz babalık zikrini,
Almışız evladımızın fikrini,
Ömrümüz olursa görürüz fahrini.
Eğer onlar bulaşırsa sirkate,⁵
Hapiste elbet düşecek işrete,
Fahrederiz biz de bütün millete!
Kim ne der ki bizde olan gayrete?!
Pek çok aferin bu güzel niyete!..

³ görünüşte.

⁴ dilenci, yoksul.

⁵ hırsızlık, çalma.

Vaaz Ettiğin İnandı Ama Sen İnanmadın

Vaaz ettiğin inandı, ama sen inanmadın!
Tuhaf ama, sen yorulup da usanmadın!

Yattıkça gaflet uykusunda milletin senin,
Vakfoldu ninni söylemeye hizmetin senin,
Her gün genişledi daire-yi hürmetin senin,
El düştükçe yokluğa, şıştı servetin senin,
Millet zayıfladıkça toplandı etin senin.

Rüşvet haramdır dedin, aldın, utanmadın!
Yetimin malı od¹ dedin, yuttun da yanmadın!

Kasaphaneni bize cicili dükkân dedin,
Doğrucu libasına² bürünüp bin yalan dedin,
Şüphelendikçe biz: “Halt etme inan!” dedin.
Kim iyilik söylediye ona bin yaman dedin.
Öfkelenip gözünü belerttin, dur aman, dedin.

Vakit gelir, tanır seni herkes, buna kanmadın,
Laf ola beri gele dedin, işi gerçek sanmadın!

./..

¹ ateş, alev.

² elbise, kılık.

Fesat olup milleti her daim şamarladın,
Herkes elindekini yere attı sen toparladın,
Herkes kötü dedikçe sen malı hopurladın,
Fani dedikçe de malı götürüp yuvarladın,
Bunlarda tecrübe edinip başkayı çamurladın.

Rüşvet haramdır dedin, aldın, utanmadın,
Vaaz ettiğin inandı, ama sen inanmadın!

Kavli belli iken acaba “ben nefer” sözü,
Etmektesin bahane-yi tekfir³ her sözü,
Zannım budur ki, ortada olsa da yer sözü,
Her an konuşmasan böyle alçak, heder sözü,
Vicdana, ab-ı ruya,⁴ hayaya değer sözü.

Vakit gelir, tanır seni her kimse, kanmadın!
Laf ola beri gele dedin, işi gerçek sanmadın!

Hayvan postunda oldun acayip bir Azrail,
Nefsin sustu yorulmadan oldu bir gafil,
Hilen anlaşıldı, şimdi olmaz sana itimat kâbil,
Gizli sırların hele oldukça aşikâr,
Kalsın diye defter sayfalarında yadigâr.

Vakit gelir, tanır seni her kimse, kanmadın!
Laf ola beri gele dedin, işi gerçek sanmadın!

³ birine kâfir deme.

⁴ ırz, namus, şeref, haysiyet.

Bir Bölük Boşboğazız, Edepsizlik Âdetimiz

Bir bölük boşboğazız, edepsizlik âdetimiz,
Doludur lanet ile, gıybet ile sohbetimiz,
Okumaktan payımız yok, yazıdan kismetimiz.

Bu avamlıkla biz her sözü tefsir ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir¹ ederiz.

Her söze karışırız, her bir işi kurcalarız,
Nerde bir nur görürsek ona karşı çıkarız,
Bazına diş bileriz, bazına kuyruk sallarız.

Bize kim bir lokma atsa onu takdir ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir ederiz.

Değiliz acemi işte, ağarıptır yelemiz,
Biliriz din-i Müselmanı bugün öz malımız,
Yüzü tıraşlı değiliz, bir tutamdır sakalımız.

Elde kullanır onu âlemi tezvir² ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir ederiz..

Gideriz mescide her gün kılarız orda namaz,
Kuru müminlik edip başlıyoruz vird-i niyaz,
Mescit olsun, alırsız satsa çocuklar bize naz.

Bu oğlancılığı biz züht ile örtüp bir ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir ederiz.

./..

¹ birine kâfir deme.

² arabozma, yalan dolan.

Konuşup söyleşiriz her nice unvan olsun,
İftira, kötü söz, herze ve hezeyan olsun,
Herkese atarız her türlü bühtan³ olsun,
Koy bizim din evimiz olsa da viran olsun.

Güç verip zikre cennet kasrını tamir ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir ederiz.

Müminiz keyifleniriz arzu-yu cennet ile,
Okumuşlar adını yad ederiz lanet ile,
Düşmanız ilm ile, insaf ile, hürriyet ile.

Biz bu efsaneleri tenfir⁴ ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir ederiz.

Ülkeyi seyrederek her çeşit insan görürüz,
Ancak öz nefsimizi pak, Müselman görürüz,
Bu hayal ile yatıp huri ve gılman⁵ görürüz.

Doğru uyku diye bu haleti tabir ederiz,
Mümkün oldukça Müselmanları tekfir ederiz.

³ yalan, iftira.

⁴ nefret ettirme, tiksindirme.

⁵ köle, hizmetkâr.

Ay Nene, Bir Kırmızı Sakal Kişi

Ay nene, bir kırmızı sakal kişi!
Ağzı dualı, koca bakkal kişi!

Zühtlü, takvalı,¹ dili şükürlü,
Gözü sürmeli, dudağı zikirli,
Aklı kifayetli, derin fikirli,
Kalbi muhabbetli, hoş ahval kişi,
Ağzı dualı, koca bakkal kişi!

Molla edalı, sofı havalı,
Mersiye²han gibi, mürit davalı,
Hacı amelli, meşhedi³ yollu.
Konuşması sahi, sözü fal kişi,
Ağzı dualı koca bakkal kişi!

Bir kişidir, ay nene, çok çok fakir,
Gezmede hafif, konuşmada ağır,
Yüzünden sanki hep nur yağır.
Görmemişim buna timsal kişi,
Ağzı dualı koca bakkal kişi!

./..

¹ Allah'tan korkma.

² ağıt okuyan, ağıtçı.

³ bir adamın şehit olduğu ya da gömüldüğü yer.

Söylenir: Ah! Ah! Ne güzel çağ idi,
O zaman rahmetlik baban da sağ idi!
İşbu dükkânda bana ortağ idi.

Günde satardı ne kadar mal kişi,
Ağzı dualı koca bakkal kişi!

Şimdi senindir bu dükkân, al para,
Gel, git, otur, dur, ye, iç, ol bahtiyar,
Gam yeme, doldur cebine her ne var.

Ağrın alsın koca bakkal kişi,
Destan-ı Rüstem'e dönen Zal kişi!

Böyle bir iyi insan olmaz nene,
Her gün verir leblebi üzüm bana,
Diyor ki oğlum yarın tez gel gene.

Koyma gamından ola bir hal kişi,
Ağzı dualı koca bakkal kişi!

Kâh başımı, kâh gözümü elliyor,
Kâh budumu, kâh dizimi elliyor,
Kâh çenemi, kâh yüzümü elliyor.

Birtakım sözler de diyor ihmal kişi,
Ağzı dualı, koca bakkal kişi!

Abdullah Cevdet Bey'i Taklit

Bir cebimde ufak para, bir cebimde ak manat,¹
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!
Gözümün önünde vatan etse de vefat
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!

Saygı sunmak için karşımda dizilse sıra dağlar,
Aksa gözlerinden dereler gibi yaşlar,
Bakmam, yeter ki çoğalsın kasada liralar.
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!

Dostların kanıyla olsun vatan laleazar,
Zalimlerin zulmü vermesin vicdana zarar,
Yeter ki yücelsin şanımız, güçlensin karar.
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!

Şimdi vazgeçmem, bana lazım bu umranın² sonu,
Çünkü paraya muhtaçtır her insanın sonu,
Canı cehenneme, olmasın kötü Müselmanın sonu!
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!

./. .

¹ manat: Azerbaycan para birimi.

² bayındırlık, kalkınma.

Çiğnendi milletin, nideyim, hukuk u mukaddesi,
Ya da hiçbir yerde yoktur hürmeti, şanı, sesi,
Böyle sözlerin ben olmam asla gerekçesi!
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!

Velhasıl, anma yanımda bir de vicdan namını,
Aç kalıp zar zar ağlayan kimsesiz can namını,
Söyle gönlüm açılsın, söyle milyon namını!
Olsun olsun, koy çok olsun, böyle lezzetli hayat!

Doğru Diyen Olsaydı Yalancı Usanırdı

Doğru diyen olsaydı yalancı usanırdı,
Avare olanlar dahi bir sözde kanardı.

Sabitkadem¹ olsaydı eğer yar vefada,
Âşık dahi kaçmazdı beladan, dayanırdı.

Sözle iş bir olsaydı eğer yakından,
Bunca söylenen söze herkes inanırdı.

İnsaf ile Hakk'a hak, batıla batıl deseydi,
Elbette ki haksız konuşan kişi utanırdı.

İnsanlar uyuyana ninni söylemeseydi,
Gaflette kapanan gözlerimiz uyanırdı.

Keçi ağzı soluklu kişiler üflemeseydi,
Bir mum ki yanmakta, gene yanardı.

Haklı konuşanı haksız nitelemeseydik,
Haklı meğer öz fikrini gizlerdi, sinerdi?

¹ değişmez, devamlı, sağlam.

Okutmuyorum, El Çekin!

Oğul benimse eğer, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Gerçi o bedbahtın kendi bilime heveskârdır,
Olgunlaşıp ermeye dahi çabası vardır
Bence bu işler bütün yabancılara hastır.
Dine zarardır zarar, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Yeter, çocuktur hele, iyi-kötü sanmıyor,
Bilimin abes olduğun anlamıyor, kanmıyor,
Başka çocuklar gibi her söze aldanmıyor.
Eyliyor ömrün heder, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Acımıyorum onun gözden akan yaşına,
Baksın kendinden büyük öz koca kardaşına,
Ölse de vermem izin şapka koysun başına.
Kâfir olan bir nefer, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Çocuk benimdir, baba, dahli nedir sizlere?
Kim sizi kayyum edip hükmedesiz bizlere?
Dayanmam asla böyle dine değer sözlere!
Bana inan, muteber, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Bırakın da oğlumu benzeteyim kendime,
Sanatımı öğretilip uydurup ahvalime,
Dün bu okutmak sözün arz eyledim âlime.

Dedi: “Haza kâfir...”, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Yeter, cehennem olun, bunca ki aldattınız,
On on beş yıldır ki dinime el attınız,
Sevgili evladımı kâfire okşattınız.

Duyduk işi beraber, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Satmam ben öz aklımı sizin gibi merkebe,
Razıyım gide oğlum kabre, değil mektebe,
Mektep adın anmayın, mezbeledir, mezbele!

O hepsinden bin beter, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Yeter o bildikleri, keşki onu bilmese,
Canım olsun feda, bir de yüzü gülmele!
Gücenirim eğer o fikirleri silmele.

Sanma olur bahtiyar, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

Fikrimi vermem elbet siz gibi nadanlara,¹
Kaptırasız oğlumu birçok hezeyanlara,
Çünkü hıyanettesiz cümle Müselmanlara.

Hedefiniz sabiler, okutmuyom, el çekin!
Zararı bana değer, okutmuyom, el çekin!

¹ nobran, kaba.

Bahtiyar

Oğlumuz, ay Hansenem, koca pehlivan imiş!
Bahtiyar olsun başın, bahtımız oğlan imiş!

Durmuş idim sokakta, bir de ne gördüm, dayan,
Ağrısını aldığım Feyzi geliyor yayan,
Çatınca¹ vurup koskoca dilenciye kusturdu kan.
Gözlerini sevdiğim sanki bir aslan imiş!
Bahtiyar olsun başın, bahtımız oğlan imiş!

Başın için, koy hele olsun büsbütün civan,
On beşe varsın yaşı, cüretin etsin ayan,
Bir dadaş olsun bu ki âleme salsın figan.
Herkes ona söylesin: Rüstem-i destan imiş!
Bahtiyar olsun başın, bahtımız oğlan imiş!

İyi oldu ben bunun bahtını çözdürmedim,
Birtakım pis işlere fikrini döndürmedim,
Komşunun oğlu gibi mektebe göndermedim.
Doğrusu mektep demek köşe-yi zindan imiş!
Bahtiyar olsun başın, bahtımız oğlan imiş!

./..

¹ yaklaşınca.

Mektebe gitseydi bu, böyle kalırdı meğer?!

Ders alıp olmazdı mı bir küstah, beter?

Akşama dek zırt pırt avarelik eder.

Mektebe özgü olan herze hezeyan imiş!

Bahtiyar olsun başın, bahtımız oğlan imiş!

Hem olurdu çocuk ders ile kem itikat,

Mezhebe yara vurup dine salardı fesat,

Dinine, ayinine etmez idi inkiyat.²

Oğlumuzun şükür ki zat-ı Müselman imiş!

Bahtiyar olsun başın, bahtımız oğlan imiş!

Neslimiz insan imiş!

İlm-ü edep kan imiş!

Esbabı yalan imiş!

Doğrusu, ay Hansenem,

Can sana kurban Senem,

Neslimiz insan imiş!

² boyun eğme, teslimiyet.

Millet Şarkısı

Gayret edip çalıştın, kalktın atağa millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

Her yerde, her mekânda, her türlü iş kayırdın,
İslama hizmet ettin, mezhepleri ayırdın,
Yüzlerce tümce yaptın, binlerce söz buyurdun.
Her günde bir cemaat attın koyağa millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

Uykuda iken âlem, efradını¹ uyattın,
Cümle millet içinde öz şanını ucalttın,²
Saygılı ad kazandın, ulu makama çattın.
İhsan, yüz ihsan, ihsan bu tumturağa, millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

Artık ciddi cehdin yoktur bize lüzumu,
Zira bu yüzyılın bambaşkadır rüsumu,³
Mektep ister cemaat, takdis eder ulumu.⁴
Tercih eder vagonu ata, ulağa millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

./..

1 fertler.
2 yüceltmek.
3 usul, merasim.
4 ilimler, bilgiler.

Seyretmeye semada icat olup balonlar,
Bir yandan otobüsler, bir semtten de vagonlar,
Her yeni buluş için tesis olur salonlar.
Vallah bunlar azmışlar baştan ayağa, millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

Bunlar bütün cihanın esbab-ı itilası,⁵
Onlar dünya esiri, biz ahiret fedası,
Beş gündür dünya ömrü, yoktur onun bekası.⁶
Bizce hatadır uymak böyle tuzığa millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

İslam için gerekmez kâfirlerin şiarı,
Koy onların yücelsin kasırları, diyarı,
Bizler ise gözleriz bir safalı lalezarı.
Biz orada dolarız hurilerle otağa, millet!
Şimdi biraz da dinlen, uzan yatağa millet!

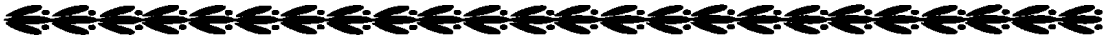
⁵ esbab-ı itila: yükselme, üst rütmeye çıkma sebepleri.

⁶ devam, sabit, kalıcılık.

Kırbaç

Ey zenginlerin safası nevrüz!
Tacirlerin aşinası nevrüz!
Bir millete bayramken, neden peki,
Oldun fukara ezası nevrüz?!

Osmanlılar Aldanmayın Allah'ı Seversiz

Osmanlılar, aldanmayın Allah'ı seversiz!
İranlı gibi yatmayın Allah'ı seversiz!

Şad olmayın, ey sevgili millet vükelası,¹
Osmanlı'da kondu diye Kanun-ı esasi!
Kanun-ı esasi meğer İranlı ezası,
İranlıların başlarının kanlı belası.
Oğlu ölmüş anaların matemî, yası,
Derlerse size var bu işin sonra safası,
Aldanmayın, aldanmayın Allah'ı seversiz!
İranlı gibi yatmayın Allah'ı seversiz!

Evvelce verirler size hürriyet-i efkâr²,
Yani, konuşup fikrinizi eyleyin izhar,³
Vakta ki konuştunuz millet oldu haberdar,
Mutlak görecekler ki cüzdana zarar var,
Her yolu deneyip kovacaklar sizi naçar,⁴
Çünkü bu toplantıda olur hakkınız inkâr.
En iyisi toplanmayın, Allah'ı seversiz!
İranlı gibi yatmayın, Allah'ı seversiz!

./..

1 vekiller, (Osm. kabine üyesi).
2 hürriyet-i efkâr: özgürlük düşünceleri.
3 gösterme, açığa çıkarma.
4 çaresiz.

Diyelim ki taarruz edip vezir vüzeraya,
Bir yol bulup öz fikrinizi soktuz araya,
Ta ulaştı haber kimi müfsit⁵ ulemaya,
Mürteci Ali Ekberler elin açtı duaya,
Tekfir⁶ oku, lanet topu deydi bayana baya,
Var mı biri gücü yete özgürleri korumaya?
Bu emri abes saymayın, Allah'ı seversiz!
İranlı gibi yatmayın, Allah'ı seversiz!

Acayip, Osmanlılar, yahu neye kandınız?
Kanun-ı esasi verildi, ona mı inandınız?
Mürteci bilginleriniz yok mu sandınız?
Eksik değil onlar, baba, sizler ne tanırsız!
Birgün tanıyıp onları elbet usanırsız!
Ancak usanırsız da kana boyanırsız!
Kansızları salak sanmayın, Allah'ı seversiz!
İranlı gibi yatmayın, Allah'ı seversiz!

Gün gelir bizler de oluruz hürrem u handan,⁷
Sandı ki veripler bize hürriyet-i vicdan,
Şükrettik adamcılar olup adeta insan...
Evladımızı saklamadık hanede pinhan,⁸
Hacı Mirze Hasan kırk lutiye⁹ verdi bir oğlan,
Bu mollamsılar deseler: Bizde var iman,
Yok, yok, ona tav olmayın, Allah'ı seversiz!
İranlı gibi yatmayın, Allah'ı seversiz!

⁵ fesat.

⁶ birine kâfir deme.

⁷ şen, sevinçli.

⁸ gizli.

⁹ Lut kavminin kötü davranışlarını tekrarlayan kimse.

*Ben Kuvvetli, Şevketli Şahım,
İran Özümündür*

Ben kuvvetli, şevketli şahım, İran özümündür!
İran özümün, Rey, Taberistan özümündür!
Abat¹ olsa da, kalsa da viran, özümündür!
Kanun-ı esasi nedir, ferman özümündür!
Şevket özümün, fahr özümün, şan özümündür!

Vermişti babam gerçi size kanun-ı esasi,
Bir molla kişiydi, var idi hilmi, hayası,
Bilmezdi nedir, lakin umur-i siyasi,
Hemşeri, var sen üstüne giy bitli libası!²
Hilat³ özümün, taht-ı zerefşan⁴ özümündür!
Şevket özümün, fahr özümün, şan özümündür!

İranlı bilir, cümle bilir Memdeli'yim⁵ ben,
Gürganlı, cefa ve sitemin çengeliyim ben,
İranlıların başlarının engeliyim ben,
Soğurur, içerim kanlarını, zira deliyim ben!
Ceset özümün, et özümün, kan özümündür!
Şevket özümün, fahr özümün, şan özümündür!

./..

¹ mamur, şen, bayındır.

² elbise.

³ kaftan.

⁴ taht-ı zerefşan: altın saçan veya altın kakmalı taht.

⁵ Memdeli: İran Şahı (1907-1909) Muhammet Ali'ye Azerbaycan'da halk arasında verilen ad.

Gördünüz sizleri nice tedip⁶ eyledim ben!
Bakkal balasın askere sertip⁷ eyledim ben!
Ateşe verip meclisi tahrip eyledim ben!
Kur'an'ı yadsıyıp andı tekzip eyledim ben!
Ant nedir, aht nedir, ferman özümündür!
Şevket özümün, fahr özümün, şan özümündür!

Osmanlı'da gerçi yükselir birtakım sesler,
Alkışlar o sesleri, başı kırmızı fesler!
Gam çekmeyin, ey eskiler, ey eskipereşter!
İran'ıma tesir edemez böyle nefesler.
Bundan sonra bu ülkede meydan özümündür!
Her şey özümün, hançer-i yalman özümündür!

Tebrizlilerin kör müydü gözleri evvel?
Bir yerde geçirdik gece gündüzleri evvel,
Hakkımda yok idi onların sözleri evvel,
Şah yaptılar İran'a beni özleri evvel!
Şimdi ne diyorlar peki? Devran özümündür!
Kızlar özümün, güzel oğlanlar özümündür!

İranlı gerek yaşaya zillette⁸ daima,
Nikbette, esarete, mezellette⁹ daima,
İranlı gerek can vere gurbette daima!
İranlı defol git, yakarı ört de daima!
Hakan özümün, devlet u zaman özümündür!
Şevket özümün, fahr özümün, şan özümündür!

⁶ edeplenme, terbiye etme.

⁷ albay.

⁸ hakirlik, horluk, alçaklık.

⁹ bkz. zillet.

Sual-Cevap

Genç ve yaşlı

- G- Bildiğiniz şehrinizin kararı nice dir?
- Y- Elhamdülillah, nice gördüyse Nuh, öylece dir!
- G- Yeni mektep açılıp mı vatan evladı için?
- Y- Az değil âdem, açan medrese ahfadı¹ için!
- G- Okuyor mu gazete şehrinizin halkı tamam?
- Y- Bazı sersem okumuşlar okuyor, ben okumam!
- G- Ülkenizde açılmış mıdır kıraathane?
- Y- Gençler açmış idi, ettik onu virane!
- G- Aç vatandaşlara yemek verilir mi amuca?
- Y- Onları görmez mi Huda, o versin aş her aç!
- G- Dul avratların sözü alınır mı nazara?
- Y- Canı çıksın, o da gitsin yeni bir ere!
- G- Birleşme sözüne dair konuşur musunuz bari?
- Y- Bir kısmımız konuşur, lakin boğazdan yukarı!
- G- Sünni ve Şii taassupları lağv² oldu mu ya?
- Y- Ne dedin? Küfür konuştu n! Yırtarım ağzını ha!
- G- Edebilecek sözüm yok, beni affet, gidiyorum...
- Y- Cehenneme kadar yolun var, seni ben n ediyorum!
- Buna bak, ağzına bak, eylediklerine bak!
- Başının şapkasına, söylediği sözüne bak!

¹ oğullar, torunlar.

² ortadan kaldırmak.

Tutma Geldi

Candostu, amanın, koyma, geldi!
Çehresi bozuktu, koyma, geldi!

Vay, vay! Sanki beşer değil bu!
Bir şeikle uyan nefer değil bu!
Allah'ı seversen, er değil bu!
Heyulaydı, dumandı, koyma geldi!
Çehresi bozuktu, koyma geldi!

O gün ki nişanladız, utandım,
Oğlandı, dediz, erin, inandım,
Er böyle olurmuş, şimdi kandım...
Candostu, amanın, koyma, geldi!
Çehresi bozuktu, koyma, geldi!

Korktum, ay aman, yarıldı bağrım,
Bir nazik ipe sarıldı bağrım,
Güp güp dövünüp daraldı bağrım...
Canım oda yandı, koyma geldi,
İşleri yamandı, koyma geldi!

Duman gibi bir papak¹ başında,
Ak tüyleri bellidir kaşında,
Çok çok kocadır, babam yaşında.
Hortlaktı, mortlaktı, koyma geldi!
İşleri yamandı, koyma geldi!

İğrenmişim ağzının suyundan,
Katran kokusu gelir koynundan,
Doğrusu çok korktum huyundan.
Bir efi² yılandı, koyma geldi!
İşleri yamandı, koyma geldi!

1 Genellikle Azerbaycan ve Kafkasya'da giyilen, kuzu derisi veya yününden yapılan, uzun tüylü başlık.
2 engerek yılanı.

Ah! Tam Keyif Sürmeli Eyyam İdi

Ah! Tam keyif sürmeli eyyam¹ idi,
O zaman ki evlad-ı vatan ham idi!

Öz hakk-ı meşruunu bilmezdi el,
Çehre-yi hürriyete gülmezdi el,
Gözlerini bir kere silmezdi el,
Gazeteye, dergiye eğilmezdi el.

Daim işittikleri evham idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

Ülkede yoktu bunca uğru,
Neylerdikse görünürdü doğru,
Halkta gülyüzümüze arzu,
Bizde de vardı güzel ab-ı ru...²

Hürmetimiz vacib-i İslam idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

Milleti efkâr bastıkça ayyaş idik,
Hâkime yar, amire kardaş idik,
Herkesin yöneldiği avcıbaş idik,
Nerde aş olsaydı orda baş idik.

Her gece, her gün bize bayram idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

./..

¹ günler.

² namus, şeref.

Gerçi riya idi bütün işimiz,
İşle karıştı da düşlerimiz,
Lakin kalabalıkçaydı miktarımız,
Hüccet³ idi herkese etvarımız.⁴

Halkın işi bizlere ikram idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

Ayıbımızı sarmalamıştı aba,
Her ne gelirdi, boşalırdı kaba,
Kim ne alırdı? Neydi züht ve riba?⁵
Hastaya toprağımızdan şifa.

Sohbetimiz Kâbe ve ihram idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

Bizler idik halkın inandıkları,
Hidayete ermiş diye kandıkları,
Nur görürler idi karanlıkları,
İzde idi cümle kazandıkları.

Kim bize pul vermese bednam⁶ idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

Şimdi adamlar diyesin cindiler,
Cin ne ki, şeytan gibi bidindiler,⁷
Bizi avlayıp sırtımıza bindiler,
Biraz zaman geçince usanıp indiler!..

O vakit ki evlad-ı vatan ham idi,
Ah! Tam keyif sürmeli eyyam idi!

³ senet, delil.

⁴ tavırlar, haller.

⁵ tefecilikle alınan yüksek faiz.

⁶ kötü şöhretli.

⁷ dinsiz, kâfir.

Ramazan Ayıdır

Ramazan ayıdır, gene meydan bizimdir!
Meydan da bizim, arsa da, cvelan¹ da bizimdir!

Sofrada başköşede davetliler önümüzde,
İzaz² ile, ikram ile makbul günümüzde,
Bin türlü nimet hazır öğünümüzde,
Pilav sevgisi, menemen hevesi gönlümüzde.
Pilav, dolma, muhallebi, heyecan da bizimdir!
Boş kapta kızartmalı patlıcan da bizimdir!

Dilenci, kapıdan bakma bize, kem göz atarsın!
Çok yalvarma, öyle bir darbe vururum ki batarsın!
Yiyecek sana mukadderse her zaman ulaşırsın!
Bir şey eline geçmezse sen aç da yatarsın!
Biz naz-ı nimet ehliyiz, ihsan da bizimdir!
İhsan da bizim, şeref ve şan da bizimdir!

Sabreyle hele, yağlı karınlar dolar ise,
Çanakta pilav kalmaya imkân doğar ise,
Eğer et-kemiğinden bu taamın³ kalır ise,
Biraz bir şey kalır sana kısmet olur ise.
Şimdi helelik sofrada, kazan da bizimdir!
Şerbet de bizim, kâse de, fincan da bizimdir!

./..

¹ dolaşma (yeri).
² saygı gösterme.
³ yemek, aş.

Sen her kapıda bin kere hû diyersin,
Bir eski giysi olmasa çuval da giyersin,
Bir küflü ekmek düşse katıksız da yiyeceğin,
Bir şey düşmese de aç kalmayı meşk edersin.
Biz muhteremiz, her türlü nevale de bizimdir!
Kaymak da bizim, kahve de, nargile de bizimdir!

Asude⁴ bırak bizleri kendi halimiz ile,
Zahmet çekip çalışmışız öz ayalımız⁵ ile,
Yiyecek deşığı açmışız iğfalımız ile,
Zıt ise de ahvalımız amalımız⁶ ile.

Elyevm⁷ gene servet u saman⁸ da bizimdir!
Tacir de bizim, bey de bizim, han da bizimdir!
Ayan⁹ da bizimdir!
Ferman da bizimdir!
Çünkü ramazandır,
Meydan da bizimdir!

4 rahat, gâilesiz.

5 eş.

6 emeller, işler.

7 bugün, şimdi, hâlâ.

8 zenginlik.

9 ileri gelenler.

Benim Gibi

Yüzlerce şükür, yok bu saatte ben gibi,
Bir temiz mümin bizim kentte ben gibi!

Eskideki ben, çocukluk nöbetim idi,
Bakışları şaşkına çeviren suretim idi,
İçkiden mest olanlara özenmek vuslatım idi,
Zamana göre iş görmek âdetim idi...

Bir çocuk olamazdı liyakatte ben gibi,
Hacı amcalarla ola sohbette ben gibi!

Gün geldi, delikanlı oldum, yirmi beşe ulaştım,
Evvelki işin vakti geçti gitti, onu attım,
Ama sanma tembellik edip bir köşede yattım,
Açma işin üstünü ki, ne aldım, ne de sattım...

Ancak görüyorsun ki bu saatte ben gibi,
Yok bir kişi devlette bu kentte ben gibi!

Her iş için erbabı ile durdum, oturdum,
Her avı avlamak için tuzak kurdum,
Her zamana uygun olarak damgamı vurdum,
Buldum yeni bir hile, onlardan geri durdum.

Şimdi bakarsın cümle cemaatta yok ben gibi!
Haşa, göremezsın kimse ibadette ben gibi!

Gördüm bu cihan ehlini ben çünkü mecazi,
Evvelce olup meşhedi ya da hicazi,
Hacdan dönünce aldım ele oruç namazı,
Saldım araya her meselede bir itirazı.

Gördüm ki dahi yoktur hakikatte ben gibi,
Bir temiz mümin bizim kentte ben gibi!

Okuyucu, lafı anla, eğer varsa şuurun,
Fendin var ise örtülecek cümle kusurun,
Şayet sade isen bin olsa da huzurun,
Zulmet görünür müfsitlerin gözüne nurun,
Tekfir edecekler seni elbette ben gibi,
Bin yeni mümin sahte her kentte ben gibi!
Hasılı ne türlüyse bu saatte ben gibi,
Yok bir kişi hürmette bizim kentte ben gibi!

İstikbalimiz Laklakadır

*Hadi'nin "İstikbalimiz parlaktır" başlıklı
şüirine şakacıktan nazire*

İnanmam, söyleme artık ki feyzabat¹ olur âlem,
Yağar imkân-ı rahmet, bağı adil abat² olur âlem,
Doğar hürriyet güneşi, bütün azat³ olur âlem.
Ham hayale kapılma, sanma bir gün şad olur âlem!
Böyle iken durum, çok geçmeden berbat olur âlem!

Ne istersin canım, artık yeter feryad-ı hürriyet!
Ne yapsın eskilerle o dilber nevzat-ı⁴ hürriyet!
Tüm dostlar taş yürekli iken, cellad-ı hürriyet?
Ham hayale kapılma, sanma bir gün şad olur âlem!
Böyle iken durum, çok geçmeden berbat olur âlem!

./..

1 ferah, kalkınmış.
2 bayındır, kalkınmış.
3 hür, serbest.
4 nevzat: yeni doğmuş çocuk.

“Oku, öğrenimle hürriyete kavuşur insan...”

Bu söz pek doğrudur, ama hani mektep, hani irfan?

Kalırken ülkemiz mektepsiz, evladımız nadan.⁵

Ham hayale kapılma, sanma bir gün şad olur âlem!

Böyle iken durum, çok geçmeden berbat olur âlem!

Tecelli ettiğin gördük o mahbub-u⁶ dilaranın,

Fakat al kana batmış olduğun da gördük İslamın,

Başından gitmedikçe Rey havası şah-ı bednamın,⁷

Ham hayale kapılma, sanma bir gün şad olur âlem!

Böyle iken durum, çok geçmeden berbat olur âlem!

Eğer sen almadınsa zevkini gülzar u bostanın,

Yakin bil, ben de görmem bir safasın o gülistanın,

Senden benden sonra acep değişir mi hali devranın?

Ham hayale kapılma, sanma bir gün şad olur âlem!

Böyle iken durum, çok geçmeden berbat olur âlem!

⁵ nobran, kaba.

⁶ sevgili, sevilen.

⁷ kötü şöhretli.

Hadî'nin “Rüzgâr-ı Matbuatta Bir Şükûfe-yi Maarif”¹ Başlıklı Şirine Şakacıktan Nazire

Rehgüzarı mahlukatta bir muhtac-ı masarîf

Ey derbeder gezip yüreği kan olan çocuk!
Bir lokma ekmek için gözü ağlayan çocuk!
Aşk ile yüzü de perişan olan çocuk!
İsteği ekmek, kazandığı noksan olan çocuk!

İnsan gibi bilinseydi kadrin kıymetin,
Açmış olurdu mektebi milli cemaatin,
Elde etmek istemiyor hele bu feyzi milletin,
Gizli kalsın doğuştan gelen maharetin.

Ey ihtişam-ı milleti talan olan çocuk!
Ey derbeder gezip yüreği kan olan çocuk!

Ey cevheri temiz çocuk, kal nihan² henüz,
Kadir bilen değil bu İslamiyan henüz,
Daha uyuklamakta erbab-ı şan henüz,
Var ortalıkta sohbet-i dava-yı nan³ henüz.

Yok cevher-i saadete hayran olan çocuk!
Ey derbeder gezip yüreği kan olan çocuk!

./..

1 şükûfe-yi maarif: eğitim çiçeği.

2 saklı, sır.

3 ekmek.

Haklı değil o ki sana der: var kabahatin,
Bence kabahat ise olur hali milletin...
Etseydi seni terbiye erbab-ı velayetin,
Dilencilige kalır mıydı hiç de rağbetin?

Başsız kalıp yalnız ayaklara bakan çocuk!
Ey derbeder gezip yüreği kan olan çocuk!

Ey vatanın fidanı, esef olsun bu haline,
Ki, özen gösterenin yok hiçbir sualine,
Bilmem neler gelir şu karanlık hayaline...
Baktıkça boy posuna, yandım melaline!⁴

Ey sefalet vadisinde hızlı koşan çocuk!
Ey derbeder gezip yüreği kan olan çocuk!

Olsun esef o millete ki, eksik hayaldir,
Yahut hayali kendine kusurlu maldır,
Yavrum, kuzum, yatanlar ayılmaz, muhaldir,⁵
Ancak benimki çığlık, seninki sualdir

Ey ben gibi tiksintiye şayan olan çocuk!
Ey derbeder gezip yüreği kan olan çocuk!

⁴ usanç, sıkıntı.

⁵ mümkün olmayan, imkânsız.

Üç Avrat

Ah, bu çocuklar neredeydiler!
Adeta cin gibi bir şeydiler!

Piç oğlu piçlere söz de batmıyor,
Bin masal söyle, birini aldatmıyor,
Geceler geçip gitti birine el çatmıyor,
Tan ağardı hiç biri de yatmıyor.
Neşemizi bozup bozup eğdiler!
Adeta cin gibi bir şeydiler!

Ay yazık, avrat işi örtüyor,
Kâh Fatı'ya, kâh Sadık'a kırtıyor,
Zeyd'e sövüp Kâmile'yi dürtüyor,
Körpe değil, her bir sözü tartıyor.
Gerçekten de bizi bozup eğdiler!
Adeta cin gibi bir şeydiler!

Bir deli şeytan diyor, aç kel başın,
Gel bu haramzadelerin at taşın,
Birbirine kat bacısın, kardaşın,
Ez bedenini, sık boğazın, kes başın.
Bak nasıl bizi bozup eğdiler!
Adeta cin gibi bir şeydiler!

Birtakım dinsizlere olmaz güman,¹
Derler: Avrada uyup hacı filan,
Her gece Kazvin'e gider kervan...
Sabahları da artık tutar mekân!
Ama karanlık yere baş eğdiler!
Adeta cin gibi bir şeydiler!

Çok da beni bilmeyin ehl-i mecaz,
Kasdım odur, mesele olsun taraz,²
Gusle eşit, ama değil abdes biraz,
Gusl ile bir rekâta bindir namaz...
Feyze ulaşan üç kumaydılar!
Bahtiyar olsunlar, üçü bire kaydılar!
Şeytana da bir güzel ok yaydılar!

Gerçi sevap emri ibadettedir,
Feyz almak her zaman âdettedir,
Ama o feyz gene de nihayettedir,
Bence hemen gusl-i cenabettedir.
Yazık, bu gece beni dövdüler,
Ah, bu çocuklar neredeydiler?
Bağrımı çatlattılar,
Sinemi oklattılar,
İlk geceyi yalnızca
Bir defacık yattılar!

1 zan, sezme, şüphe.

2 tel tel, iplik iplik.

A Kişi

Durma, yıkıl yat hele Ferhat kişi!
Asrı görüp deme böyle hayret kişi!
şimdi olmuş yorganın üç kat kişi,
Sakalını bir iki ırgalat¹ kişi!
Çek başına yorganını yat kişi!

Akşamdan önce uzanmışsın böyle,
Yatmakla rahata kanmışsın böyle,
İyi de, elhak, inanmışsın böyle,
Lakin inanmam, usanmışsın böyle.
Çek başına yorganını yat kişi!

Ömür geçip, saç ağırıp un gibi,
Diş dökölüp, sakal olup yün gibi,
Sine çöküp, bel bükölüp nun² gibi,
Sen de olmuşsun koca maymun gibi.
Lakin gene suratın melun³ gibi!

Tez götürüp tiryakini at kişi!
Nargileni çek fokurdatt kişi!
Biraz da öz sineni tıklatt kişi!
Çek başına yorganını yat kişi!

¹ sallamak, oynatmak.

² Arap harflerinden “nun” üstten çukur bir eğri biçimindedir, ona gönderme yapılıyor.

³ lanetlenmiş, herkesin nefret ettiğı kimse.

Müftünün İzniyle Kadın Yüzünün Açılması

Müftünün izniyle keşf-i vücuf-i nisvan¹
Şeriatta caizmiş, öyle diyormuş Kur'an.
Müslüman kadına bakmakta da yokmuş hürmet,
Avradın eli yüzü de avret,² ki değilmiş, ay can!

Peki Numan hoca buna ne derdi, acaba?
Ya ona küfreden oğlan ne derdi, acaba?
Hazret-i ulemada o cümbüş ne idi?
O zaman cümle Müselman ne derdi, acaba?

Ne diyordu Şeki'nin, Gence'nin imanlıları,
Tiflis'in koyu mezhepçi delikanlıları,
Culfa'nın, Nahçıvan'ın, Ordubad'ın hempaları,³
Bakü'nün zorbaları, Lenkeran'ın canlıları?

Şimdi, yahu, bu tuhaf işlere vicdan ne diyor?
Akıl ne hükmediyor, ya buna irfan ne diyor?
Herkes Kur'an'a verir istediği manayı,
Aç, oku, bunlara göre hazret-i Kur'an ne diyor?

Ne diyor, bellidir erbabına, ben bilmiyorum,
Birtakım molla gibi hile ve fen bilmiyorum,
Demez Allah iki manalı sözü kullarına,
Bu kadar anlamışım, başka neden bilmiyorum.

1 keşf-i vücuh-i nisvan: kadının yüzünün açılması.

2 kadın.

3 omuzdaşları.

Azrail'in İstifası

Azrail arz ederek dedi ki: “Ey Rabbü’l-âlemin,
Bir tabip, işte, bu yıl kullarını kırdı tamam.

Ben edince hele bir ölmeli hastayı helak,
O alır ölmemeli bin neferin canını pak.

Verdiğin canları bin-bin ki bu zalim alacak,
Peki, kul diye, yahu sana burada kim kalacak?

Bırak alayım canını, başlatayım mahşerini,
Yoksa, billah, kıracak kullarının ekserini.

Bu temennimi kabul eylemez olsan hâlâ,
Kerem et, ta evelinden vereyim istifa.

Başka bir hizmete koyarak beni kıl minnettar,
Azrail olmayı ver işbu tabibe zinhar.”

Çok da Deme Servet u Samanlıyım¹

Çok da deme servet u samanlıyım, ey filan!
Boldur param, bir nice milyonluyum, bir utan!
Muhteremim, muteberim, şanlıyım, dur dayan!
Meşhediym, kalbayıym,² hacıym, baş tacıym,
Dinliym, imanlıym, erkânlıym,
Hem eli Kur'anlıym.

Sende diyelim din de var, iman da var, o mesel,
Ev dolusu nimet-i elvan³ da var, bibedel,⁴
Kürklü hırka, servet u saman da var, çok güzel,
Ev-eşik, ayvan, birçok da oda, tumturak,
Yağlı pilav, tatlı patlıcan da var,
Şerbet u reyhan da var.

Komşuda lakin birçok üryan⁵ da var, kış, boran...
Göz de var, ağlama, figan da var, yarım can...
Sen ki şeriatçısın, be adam, kıl haya!
Şeriatta son ne, bir ihsan da var...
Hakk-ı Müselman da var...
Şimdi git insaf eyle,
Aç başını, ver yele,
Mezhep ve iman sözün
Söyleyip durma böyle!

¹ servet, zenginlik.

² Kerbelainin halk ağzındaki şekli.

³ renkli, çeşitli.

⁴ benzersiz, eşsiz.

⁵ çıplak.

Dört Dilli Kırbaç

Zakafkasya¹ müftüsü Hüseyin Efendi cenapları diyor ki:

Yüzünü açmak değil avratlara şer'an haram,
İşte Kur'an, işte asar,² işte mefhum-u kelim!

Işık gazetesini müdiresi Hatice Hanım cenapları diyor ki:

Müslüman kadınları örtülü olmak isteriz,
İşte söz, işte amel, işte muvafık³ meram!

Şamahı camii müderrisi Abdülhalik Efendi cenapları diyor ki:

Müslüman avrat, fakat el, yüz açar namaz esnasında,
İşte ayet, işte ihbar, işte ashab-ı⁴ kiram!

Molla Nasreddin de diyor ki:

Müftü öyle, Abdu böyle, hem Hatice böyle der...
İşte öyle, işte böyle, işte şöyle, vesselam!

¹ Güney Kafkasya (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ı içine alan bölge.)

² eserler.

³ uygun.

⁴ Hz. Muhammed'in sahabeleri.

Kırbaç

Bütün Avrupa'da çok az iken, amma Bakü'de,
Ne sebeptense bu yıl, çok yapıldı jübile.
İsmarlarsın şimdi hemen Bakü'ye Şirvan'dan,
Orada çünkü satılmaktadır, kapıldı jübile.

Memdeli:

– Sevgili sultan babam, söyle, senin fikrin nedir?
Ben ki bir şuh matmazel aşkına elden gitmişim.
Şehir şehir dolaşıp Avrupa'yı yutmuşum,
İt kızı ram¹ olmadı, kırk türlü yalvarmışım.

Hamit:

– Memdeli, artık marangozluk merakım kalmamış,
Keseri, testereyi başka eve göndermişim,
Ülkede yer yer veba var diyorlar, ondan korkmuşum,
Evime ilaç yığıp eczaneye döndürmüşüm.

¹ itaat eden, boyun eğen.

Rüya

Ey çulsuz, ey müdir-i ehl-i füsün!
Bir rüya görmüşüm, de, hayır olsun!

Görmüştüm ben dün gece uykuda,
Sanki yerleşik olmuşum Bakü'de.

Bakü'de ama pek uzaklarda,
Geziyorum öyle sokaklarda.

O sokaklar ki sanki kudretten,
Yoksun idi bütün nezafetten.¹

Şimdi, gözler aydın, safalanmış,
Lambalarla aydınlanmış.

Yok iken eskiden gidiş-gelişi,
Şimdi bir başka renk alıptır işi.

Kapılardan çıkış, giriş vardır,
Bunda elbette ki bir iş vardır.

Bazı şeyler bunda apaçık,
Kimisi büyük, kimisi küçük.

./..

Kapıyı bir bir dövüp de konuşur,

¹ temizlik, parlak.

Bazısıyla hele yeni tanışır.

Söz alır, para verir, rica eder,
Ayrılırken de dua eder.

Bazısına iştiha-yı mide verir,
Bazısına başka başka vade verir...

İstedim anlayım ne iştir bu,
Ne alıştı bu, ne verişti bu?

İçim sıkıldı aşırı hayretten,
Yazık uyandım o hab-ı gafletten!²

Şimdi ey çulsuz versa sende hüner,
Söyle tabirini bilersen eğer!

O sokaklar, o şahıslar, yahu,
Kimdir peki, nedir, ne iştir bu!

Mızrakçı

Tabir

Ey mızrakçı, edip uykun tesir,
Kulak ver, edeyim onu tabir:

Gördüklerin Bakü'nün çöpçüleri
Ki, temizlediler hep küçeleri.³

Gece dolaşıp bağırırlar,
Herkesi uyarıp çağırırlar...

² hab-ı gaflet: gaflet uykusu.

³ sokak.

Ağladıkça Kişi Gayretsiz Olur

Ağladıkça kişi gayretsiz olur,
Nice ki ağladı İran oldu.

O zaman ki bezerek şah kaçtı,
Mürteciler de perişan oldu.

Parlamento parladı bütünüyle,
Dedik İran gene İran oldu.

Meclis içre milletin büyükleri
Nam-ı milliyete şayan oldu.

Düzelip işlerin eksik gereği,
Milletin derdine derman oldu.

Ama biz bu temennada iken
Bak gör İran'da ne destan oldu.

Her yeten geçti cemaat başına,
Her öten sürüye çoban oldu.

Yetti bir mertebeye her isteyen,
Parlamento sanki bir dükkân oldu.

İçilen çay, yenilen yağlı pilav,
Çekilen nargile galyan¹ oldu.

Parlamentodur burası, arkadaş,
Kim konuştu, hangi söz unvan oldu?

Hangi bir mesele ele alınıp
Sonunda millete ilan oldu?

Yok efendim, yanlış zannetme,
Sanma iş layık-ı vicdan oldu.

Doğru, gerçi İran'ın ufkundan,
Meşrutiyet güneşi volkan oldu.

Yani millet işi millet eline
Verilip mesele asan² oldu.

Şimdi öz işlerini işlemeye,
Millet elinde bir imkân oldu.

Lakin gör ki vatan büyükleri
Öyle bir iş gördü ki şayan oldu.

Derlenip iş görecek yerde, yazık,
Vay, babam, vay! Diye giryan³ oldu.

Gözlüler başladılar ağlamaya,
Körler de onlara yaran oldu.

./..

¹ galeyan, kaynama.

² kolay.

³ ağlayan.

İş yatıp kaldı arada, ölü gibi,
Ona ne meyil, ne iman oldu.

Asıl amaç unutuldu, lakin
Tek yararı, herkes arayan oldu.

Gördü meydanda adam yok,
Her biri bir hedefe koşan oldu.

Her kim ki becerip aldı unvan,
Dahili zümre-yi erkân oldu.

İtilip özün soktu parlamentoya,
Parlamento topluca irfan oldu.

Hayret, ne çoktu bu İran'da unvan!
Kimi bey oldu, kimi han oldu...

Çıktı meydana lakaplı kişiler,
Bahtiyarlar hepsi ayan⁴ oldu.

Sonuç nice oldu onu hiç sorma,
Demin arz eyledim, o nisyan oldu...

Bir diyen olmadı, ey evi yıkılası,
Memleket hak ile yeksan oldu!

Siz hele unvan âşıkı oladurun,
Bu da mı layık-ı insan oldu?

./..

⁴ ileri gelenler; açık seçik.

Unvan iş görmez efendim, kişinin
Adı ya Sami, ya Neriman oldu?

Kişiden istenilen iştir iş,
Kim ki iş yaptı, o ad ve şan oldu.

Bakalım, şimdi mukaddes vatanın
Hangi bir müşkülü asan oldu?

Ancak iş gördü unvan fabrikası,
Bütün işler ona kurban oldu.

Şimdi anladınsa işin püf noktasını,
Deme artık, İran niye viran oldu?!

*Ne Haber Var, Meşedi?*¹

- Ne haber var, meşedi?
- Sağlığın.
- Az çok da gene?
- Gazete almış Hacı Ahmet...
- Bak hele, oğlan ne yana?
Sen özün gördün mü alırken?
- Yo, öyle söylediler...
- Peki kim kaldı, yarabbi, bu vilayette bana?
Doğrusu pes, o lainin² de işi geridir,
Dini, imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir!
- Daha bir başka haber?
- Hacı Cafer'in oğlu Veli,
Okula yazdırıp oğlunu
- O pezevenk de?
- Beli!³
- Sana kim ulaştırdı bu sözü?
- Bilmem kim idi.
- Öyleyse ona da bin kere lanet demeli...
Doğrusu pes, o lainin de işi geridir,
Dini imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir.
- Daha bir başka haber yok mu?
- Tanırsın Kamber'i?

./..

1 “meşedi” sıfatının halk arasındaki söylenişi.

2 lain: kovulmuş, nefret kazanmış, istenmeyen.

3 evet.

- Ne kamber? Hangi Kamber’i?
- Mirze Menaf’ın pederi.
- Tanırım!
- Dün o da şüpheli bir kimseyle konuşmuş...
- Kim diyordu?
- Yedici Hansenem karının eri.
Doğrusu pes, o lainin de işi geridir,
Dini imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir.
- Gene bir başka haber var mı?
- Bizim komşu Kerim...
- A...A...A...
- Beli, he...he...
- Ne yapmış, de bakayım?
- *Molla Nesreddin*⁴ almış, hem kendi, hem oğlu okuyor.
- El bütün kâfir olmuş ülkede, nasıl inanayım...
- Doğrusu pes, o lainin de işi geridir,
Dini imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir!
- Bana şöyle bir haber ulaştı: Samet dam-taşını
Satıp üniversiteye göndermek için kardaşını...
- Bak bu haber doğrudur, ancak şunu da bilmelisiniz:
Kendi de çizme giyip, saç uzatıptır başında.
Doğrusu pes, o lainin de işi geridir,
Dini imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir!
- Bir havadis daha var, diyorlar ki sizin Kalbayı Aşır,
Yeni mektepçiler ile gece gündüz bile dolaşır...
- Evet doğrudur bu dahi...
- Yazıklar o servetten ona!
Servet azdırdı onu, dinden hudadan uzaşır...⁵
Doğrusu pes, o lainin de işi geridir,

./..

⁴ *Molla Nasreddin*, Azerbaycan’da XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yayımlanmış mizah dergisi.

⁵ uzaklaşmak

Dini imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir.

- Doğru mudur, Bedel de dönüp ağzını yabana,
Konuşur birtakım sözler, sanki ora dershana,
- Evet, kurban olayım, iyice çıkıp mezhepten!
- Görmüyor musun boynu şişip benziyor çobana!

Doğrusu pes, o lainin de işi geridir,
Dini imanı asıp, yoldan azıptır, yeridir!

- O pezevenk Çebi de gözetmiyor hürmetimi,
Orda burada, diyorlar ki ediyor gıybetimi...
 - Evet bu yüzden onun avradına sövmüşüm!
 - Borcun odur, gözetmişsin gayretimi...
- Ben de her daim ona yağdırırım lanetimi,
Başlayıp davetimi, arz edip hacetimi,
Sövgüye harcarım hem günümü, saatimi,
Derim halka bu zibidinin işi geridir,
Siz de lanet okuyun, çünkü tam yeridir!

Bilmiyorum

Ben böyle esrarı kanabilmiyorum,
Kanmaz olup da dolanabilmiyorum.

Çimenotu, dağda dana büyüdü,
Ben de büyürüm ne zaman bilmiyorum.

Derler utan kimseye bir söz deme,
Hak sözü derken utanabilmiyorum.

Neylemeli göz görür, aklım keser,
Ben güneşi gökte kanabilmiyorum.

Gökten boşanırcasına yağmur gelir,
Bir dam yok duldanabilmiyorum.¹

Derler usan herze hezeyan deme,
Dertten kurtulup usanabilmiyorum.

Derler otur evde, nideyim yoksulum,
Çalışmazsam kazanabilmiyorum.

Derler, a kanmaz, yıkıl da öl, kurtul,
Evet ama, doğrusu, ay dadaş, ben dahi,
Maslahat² ondan yana mı bilmiyorum.

¹ korunmak, siperlenmek.

² barış, dirlik, düzen.

Nefsin Garazı, Aklın Marazı

Ey nefs, farz bildiğin için ağlayışın,
Daim olsun gerek gece gündüz sitayışın,¹
Dinim ve mezhebim, emelimdir nümayışın,²
Şimdi nedir bu yolda, bana söyle, arayışın?
Bu emir doğrudur diye izan³ ederim,
Benden emin ol, âlemi sana kurban ederim!

Eh, olmasam bir işte reis, eylerim fesat,
Sana vefasızlık ederim, başlarım inat,
Çalışmamla ayrılığa döner o koyu ittihat,
Birtakım şahıslar bana etmezse inkiyat.⁴
Ben özerkim, itaatı ferman ederim,
Benden emin ol, âlemi sana kurban ederim!

Bir şahsın olsa akli bin benim kadar,
Sanmam ola kaya gibi tahsin benim kadar,
Görsem ki halk edip tayin benim kadar,
Bin hile ederim, edemez cin benim kadar...
Sanma ki hile hurdayı noksan ederim,
Benden emin ol, âlemi sana kurban ederim!

./..

1 övgü.
2 gösteri.
3 anlayış, kavrayış.
4 boyun eğme, kendini teslim etme.

Başkanlığım altında dolup toplanmayınca kâr
Hele olmayınca elimin altında iktidar,
Bir hayırlı işi ister ede kim ki intişar,⁵
Cüretle ederim onu öfkelenip tarumar.

Kin ve garazla cümleyi hayran ederim,
Benden emin ol, âlemi sana kurban ederim!

Bir iş ki hayrım olmasa encama⁶ varamam,
Bin çıplak olsa da birine urba veremem,
Şanıımı, makamımı bütün İslama veremem,
Vatan derdinden beni seni talana veremem!

Ülke halkını zulm ile perişan ederim,
Benden emin ol, âlemi sana kurban ederim!

Çünkü muazzez olmaya çoktur tefekkürüm,⁷
Emsalin ihtiramına artmakta tahassürüm,⁸
Ben ben demekte cümle bilir var tekebbürüm,⁹
Olsa nolur nice ahmaklara teşekkürüm.

Onlardan ayrılığa ahd u peyman¹⁰ ederim,
Benden emin ol, âlemi sana kurban ederim!

Bir gün gelir onlar da bilir hıyanetim,
Benden tiksinererek kaçır cemaatim,
O zaman kopar başıma benim de kıyametim,
Artar gamım, gider ferahım, ulu şevketim.

O zaman ahdi bozup ben de isyan ederim,
İmdat! Derim, ama nasıl bir devran ederim!

⁵ yayma, yayılma.

⁶ son.

⁷ düşünme, kafa yorma.

⁸ özlem duyma, üzülme.

⁹ büyüklük taslama.

¹⁰ and, yemin.

Elhamdülillah Bugün Bahtiyar Oldu Başımız

Elhamdülillah bugün bahtiyar oldu başımız,
Geldi nevrüz, demek arttı bir yıl da yaşımız.
Bütün akvama¹ göre gerçi çok azdır aşımız,
Kesinkes ikidir bir senede yılbaşımız:
Biri nevrüz, biri mah-ı² muharremdir, emmi!
Biri eğlence ayı, diğeri gamdır emmi!

Bu sebepten bir yılı biz de iki pay ederiz:
Bir payı on bir, ikinci payı bir ay ederiz.
On bir ay çığlık atıp, ağlayıp ay vay ederiz,
Bir ay leblebi üzüm yeyip, dümdüz gideriz.
Çünkü bu bayram İslamda büyüktür emmi!
Tarihine bakılacak olursa sanki bir höyüktür emmi!

Bu bir ayda giyinip salınırız izzet ile,
Elli-elli ev gezerek eğleniriz işret ile,
Gireriz her eve, her menzile cemiyet ile,
İçeriz çay, yiyeriz gül lokumu lezzet ile.
Çok da ev sahibinin iş-gücü dirhemdir emmi!
Bayramları kullanmaksa bir edebi müsellemdir³ emmi!

./..

¹ milletler, uluslar.

² ay.

³ doğruluğu herkesçe kabul edilmiş olan.

Vaktaki kazandı Araplar Türklere karşı zafer,
Eski dinimizi eyledi hep yer ile bir,
Biz de attık âdetlerimizi, birce meğer,
Bu mübarek günü kutladık bu ana kadar.
Koruduk, çünkü Müslümana çok elzemdir, emmi!
İflasa düşer olan erbab meğer kemdir, emmi!

Lakin bu bayramın birce kusuru gene var⁴

.....

⁴ Sabir bu şiiri hasta olduğu sırada, ömrünün sonuna doğru yazdığından yarım kalmıştır.

Kırbaç

1

El anar adını bin lanet ile,
Ben eli anarım rahmet ile.
Ne elin lanetinin bir keseri,
Ne benim rahmetimin bir eseri.
Ne ben lanete layığım, zira,
Ne de el rahmete, affa seza.

2

Molla Araszade'nin...vay, gene mabedi var!
Yazdığının yok sonu, anane mabedi var!
Her gün çıkan gazetenin bircesi boş geçmiyor,
Bir gecelik isteğin bir yıl müddeti var!

3

**Tebrizden *Molla Nesreddin* dergisine
Gönderilen yazıların müfettişine**

Ey müfettiş, yollanan yazıları arama çok,
Onları teftiş eyleyen şahısları git teftiş kıl,
Korkma, yavrum, Molla Nesreddin emmin hain değil,
Millet haini olanları egemenler arasında bil!

./..

4

Öyle bir tercüme ki ruh-Şekspir görünce,
Ağladı ruh-Otello’yla beraber özüne.
“Ah mütercim” diyerek şöyle bir tükürünce,
Şüphesiz düştü tükürük mütercimin yüzüne!

5

Bayram hediyesi

Ey döken malların keyfine şerbet, nevrüz!
Zenginlerler kuran meclis-i işret, nevrüz!
Sende herkes sevinir, peki niye bir fukara
Duyar evladını gördükçe hacalet,¹ nevrüz?!

¹ utanma.

Kamçılar

1

Kimdir arif, diye sordum, dediler asra göre,
Arifin şimdi ne dini, ne imanı olur.
Bunu bildim, anladım, zahidi sordum, dediler:
Zahidin hiçbir şeyi olmazsa cüzdanı olur.

2

Oğlunun doğuştan hakkı olmakla fakat,
Babalık borcunu tam da göremez insanlar.
Babalık borcu iyi terbiyeden başka değil,
Yoksa ayırt edilemez insanlar ile hayvanlar!

3

Diyorduk bir zamanlar biz kemal-i fahr-i himmetle,
“Cihangirane bir devlet çıkardık bir aşiretten”!
Bugün de iftihar etsek yeridir yarı gayretle...
Cömertlikle beş devlet yetiştirdik raiyetten!¹

./..

¹ Osmanlı İmparatorluğu’nda Müslüman olmayan uyruklar.

4

Mutlakıyette kul şeklinde
Müteşekkil olan nifak ve tezat,
Meşrutiyet devrinde siyaset ile
İran mülküne salmasın mı fesat?

5

Dün okurken bir okul müdürünün mektubunu,
Bin yanlış gördüm karışmış bir yaprak imlasına.
Uf... Zavallı millet, dedim, bilseydiniz okul nedir?
Böyleleri düşmezdi öğretmenlik sevdasına!

Mirze Elekbek Sabir (1862-1911): Pek çok yorumcuya göre, kısa ömrüne karşın, Hophopname'de bir araya getirilen şiirleriyle, Fuzulî'den sonra Azerbaycan'ın yetiştirdiği en önemli şairdir. Keskin mizahını Rusya'dan Osmanlı'ya, medrese mollalarından Batı özentilerine dek kimseden esirgemeyen Sabir, İlber Ortaylı'nın Sunuş'undaki ifadesiyle, "sıradan Azerbaycanlıdaki renkli mizahî ifadeyi" ve "millî hayatın folklorik özelliklerini" "en yüksek seviyede temsil eden", "Ortadoğu modernleşmesinin tipik öncülerinden biridir."

İsa Öztürk (1926); Cumhuriyet aydınlanmasının Köy Enstitüleri kökenli en önemli çevirmenlerindendir. Fen Bilgisi öğretmenliği ve avukatlığının yanı sıra, uzun yıllar başta Meydan Larousse olmak üzere belli başlı ansiklopedilerin yazı ve çeviri kurullarında çalıştı. Fransızcadan Diderot, eski edebiyatımızdan Evliya Çelebi / Seyahatname - Seçmeler ve Azerbaycan Türkçesinden Köroğlu Destanı gibi yapıtları çevirdi ve yayına hazırladı.

KDV dahil fiyatı
10 YTL

